B. N. C.
FIRENZE
1117
9

1117. 9

Digitized by Google

DE FALSA
VETERUM CHRISTIANORUM
RITUUM
A RITIBUS ETHNICORUM
ORIGINE
DIATRIBA

Auſpiciis Eminentiſſimi & Reverendiſſimi Cardinalis

FRANCISCI XAVERII
DE ZELADA

C.R. STUDIORUM PRÆFECTI

HABITA IN EODEM COLLEGIO

A PETRO RINALDI

PRESBYTERO PERCILIENSI

ET HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ AUDITORE

ROMÆ MDCCLXXVII.

TYPIS JO: GENEROSI SALOMONI

Superiorum Permiſſu.

BIBLIOTECA NAZIONALE 1872

FRANCISCO . XAVERIO

DE . ZELADA

CARDINALI . AMPLISSIMO

SUMMO . PRAESIDI . GYMNASIORUM

COLLEGII . ROMANI

QUO . AUCTORE . FAUTORE . VINDICE

LITTERAE . OMNES . DISCIPLINAEQUE

AD . PRAECLARAM . GLORIAM

ADSURGUNT

PETRUS . RINALDUS . PERCILIENSIS . SACERDOS

DIATRIBAM

DE . FALSA . VETERUM . CHRISTIANORUM . RITUUM

AB . ETHNICIS . RITIBUS . ORIGINE

HONORIS . ERGO

AD . EXPERIMENTA . STUDIORUM . SUORUM

PUBLICANDA . DEDICAT

PATRONO . OPTIMO . BENEFICENTISSIMO

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F.A. Marcucci ab I.C. Epiſc. Montis Alti ac Viceſg.

IMPRIMATUR

Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ord. Prædicatorum, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

THE

THESES.

I.

POtuit Eccleſia Ethnicorum ritus, ſuperſtitione amota, inducere in uſum Chriſtianorum.

II.

Nullum tamen primis IV. Sæculis, quoad Paganorum ſuperſtitio dominata eſt, admiſit.

III.

Argumentum a rituum ſimilitudine, & antiquiori apud Ethnicos uſu, nullum eſt.

IV.

Plurimi a naturæ lege & inſtinctu repetendi; ut templorum ornatus floribus, pretioſis veſtibus; luminum claro die uſus.

V.

Hoc, ſimilis apud omnes ferme gentes diſciplina probat.

VI.

Chriſtianæ Vigiliæ plurimum differunt a Pervigiliis Ethnicorum, nec ab his ortæ.

VII.

Originem Chriſtianorum rituum a ritibus Ethnicorum non probant feriæ Calendarum.

VIII.

Neque ulla Patrum auctoritas favet.

IX.

Differt aqua in aditu Eccleſiarum olim poſita ad munditiem Chriſtianorum, ab aqua quam dicimus benedictam.

X.

Hæc ab Ethnicorum aqua luſtrali repetenda non eſt.

XI.

Dimiſſio populi in poſtrema liturgiæ parte, ab Ethnicorum moribus non eſt profecta.

XII.

Nec Chriſtianæ ſupplicationes, ſeu Proceſſiones, aut Rogationes.

XIII.

Non Canonizatio Sanctorum, & votivæ tabellæ aris appendi ſolitæ.

XIV.

Deoſculatio pedum R. P., & manuum Epiſcoporum, non eſt Ethnicæ originis ritus.

XV.

Nihil ineſt in Chriſtianis exequiis defunctorum a Paganis acceptum.

XVI.

Jejunium & piæ corporis afflictationes, ab eorumdem inſtitutis repetendæ non ſunt.

XVII.

Multæ Chriſtianorum ceremoniæ inductæ ſunt ab Allegoricis effatis divinorum librorum.

XVIII.

Aliquæ ſponte fluunt ex Dogmatibus Catholicæ Eccleſiæ.

XIX.

Aliæ ex Hebræorum ritibus.

XX.

Sacri Hebræorum ritus, a ritibus Ethnicorum originem non ducunt.

XXI.

Ex eo quod veteres PP. concedere videantur, non habuiſſe Chriſtianos templa, aras, imagines, falſa demonſtratur origo Chriſtianorum rituum ab Ethnicis.

XXII.

Habuere tamen imagines etiam ſculptas, qualis fuit Edeſſena Chriſti imago hemorrhoiſſam ſanantis.

XXIII.

Ex eo pariter quod quæcumque præclara apud Ethnicos invenirentur, dicerent, a Chriſtianorum Anteceſſoribus Judæis eſſe profecta.

XXIV.

Item ex aſſerta majori antiquitate litteris & rebus Judæorum.

XXV.

Denique quod ſimiles Chriſtianis Ethnicos ritus invectos dicerent per Dæmones, præſcios ex Prophetis, rerum Chriſtianarum.

VETE-

DE FALSA

VETERUM CHRISTIANORUM

RITUUM

A RITIBUS ETHNICORUM

ORIGINE.

DIATRIBA.

INvaluit opinio quædam eruditorum hominum ſermonibus, & nonnullorum celebrata litteris; multos eſſe veteres Chriſtianos ritus a ritibus Ethnicorum in Eccleſiam derivatos: quæ quidem opinio, unde primum orta ſit, & quibus quaſi parentibus educta in lucem, a quibus etiam deinde ſcriptoribus magna animi contentione & ingenii viribus propugnata; quotieſcumque conſidero; toties me ab ea ſentio, quaſi a machina quadam adverſus ſanctiſſimas religiones inducta atque excogitata, abalienari animo, ac dimoveri. Etenim hoc Catholicis objeciſſe Vigilantium, Hieronymus teſtatur; apud quem (1) ſunt illa Hæretici verba; *Prope ritum Gentilium videmus ſub pretextu religionis introductum in Eccleſiis, ſole adhuc fulgente, moles cereorum accendi*. Hoc Vigilantii, aliorumque veterum hæreticorum æmulatione, ſcimus exprobraſſe poſtea noſtris Joannem Calvinum (2), hoc Magdeburgenſes (3), Rodulphum Hoſpinianum, Petrum Viretum; de quo cum diceret Jo: Fileſacus Pariſienſis Theologus (4), addidit de Sectariis ceteris, Catholi-

 corum

(1) *Adv. Vigil. n.4.*
(2) *Inſtit lib.IV. cap.X.*
(3) *Cent.IV. §.6.*
(4) *Quadrag. Chriſt.c.1.p.399.*

corum rituum contemptoribus; *Rem ſe confeciſſe arbitrati ſunt, ſi modo docerent, caſtus, ritus, & ceremonias quamplurimas, ab infidelibus & Paganis petitas*. Nunc etiam in hanc quaſi communem opinionem conſpiraſſe heterodoxos omnes homines, eorum libri demonſtrant: ex quibus nominabo Conyers Midleton, Chriſtianum Eberhardum, Vueiſmannum, Laurentium Moshemium, Jo: Franciſcum Buddeum, & qui a Buddeo laudatur, Muſſardum, auctorem libri Gallice ſcripti, *quo*, ait Buddeus, *demonſtravit, plurimos veteris Eccleſiæ ritus a Gentilium ritibus originem ducere*.

2. Male illi quidem in ſacrarum ceremoniarum contemptum vertere id conantur, etſi verum eſſet. Nam, ut bene Vigilantio Hieronymus reponebat: *Illud fiebat Idolis; & ideo deteſtandum eſt; hoc fit Martyribus, & idcirco recipiendum eſt*: ſive, ut Auguſtinus (1) aliis; *Hæc cum exhibentur Deo, ſecundum ejus inſpirationem atque doctrinam, vera religio eſt: cum autem Dæmonibus, ſecundum eorum impiam ſuperbiam, noxia ſuperſtitio*. Quamobrem nihil erat, cur heterodoxi homines magnum ſe aliquid præſtitiſſe arbitrarentur, ſi demonſtrare id atque efficere potuiſſent. Verùm efficiunt ne illi ac demonſtrant? Hoc ego pernego; doleoque, plurimos viros Catholicos, eoſque doctiſſimos, incogitantia quadam, ut ego interpretor, abreptos, in eamdem opinionem deveniſſe; ideſt poſt Gerſonem, Marſilium Columnam, Andream Tiraquellum, Polydorum Virgilium, Joannem Cokier, Petrum Fabrum, Vuolphangum Latium, Martinum etiam de Roa, Angelum Rocca, Raynaudum, Petavium; Natalem Alexandrum, Senatorem Bonarotam, Dominicum Georgium, alios denique multos, quos poſtea nominabimus (2). Ego omnibus is repugno, atque ajo; primò, nullum afferri argumentum, quo hæc noſtrorum rituum a ritibus Ethnicorum origo vere probetur, multum etiam in origine hac oſtendenda argumentando peccare: deinde nullam aſſignari veterem ceremoniam a Catholica Eccleſia communiter uſurpatam, quæ multò melius atque commodius repeti aliunde non poſſit: demum, ſpectata Patrum doctrina, & veteri Eccleſiæ diſciplina, originem quam illi volunt, aſſignari nullo modo poſſe. Eſt autem tota hæc noſtra quæſtio (quod iterum dico, & ſæpius poſtea repetendum eſt, quoniam in eo omnis controverſiæ cardo vertitur) de primis IV. Sæculis, quamdiu ſcilicet Ethnica ſuperſtitio paſſim obtinuit, & late in Romanum Orbem dominata eſt.

(1) *Ep.49. al.102. qu.3. n.18. num.5., Nat. Alex. in S. VIII.*
(2) *V.Petav.l.XV.de Inc.c.13. Diſſ.VI.§.2.n.1.*

§. I.

3. Mirum eſt, qui contra ac nos ſentimus, ipſi ſtatuunt; in Chriſtianis ſcilicet ritibus inducendis, Catholicam Eccleſiam Ethnicorum rituum habuiſſe rationem, eoſque ſibi imitandos refingendosque propoſuiſſe, eodem omnes uti argumento, eoque ferme unico; quod illi Chriſtianis communes fuerint atque Ethnicis; Ethnici vero antiquius uſurpaverint quam Chriſtiani. De quo quidem argumentandi genere quid dicam? Id, opinor: hac ferme ratione, quod veſcimur, quod potamus, quod tecto ſuccedimus, veſtibuſque utimur, iiſque hyeme pluribus aut craſſioribus quam æſtate, quod frigida tempeſtate ad focum aſſidemus, & frigus captamus Solſtitiali die, & id genus cetera; ab Ethnicorum nos moribus accepiſſe. Etenim hoc nos facimus quod item illi fecerunt, atque ante nos multo, & pluribus ætatibus fecerunt. Ut ergo ſunt quædam, quæ natura ipſa, corporiſque conditio, & neceſſitas, nullo docente aut admonente hominem informat: ita Sacrarum ceremoniarum reperientur plurimæ, quas ut homines uſurparent, nullius gentis exemplum expectandum fuit, ſed naturæ lex ipſa atque inſtinctus ad eas quaſi manu tempore omni deduxit.

4. Quod ut exemplo aliquo declarem, id genus eſſe puto, quod floribus aras, aut pretioſis veſtibus templa ornamus, quod lumina die ipſo in ſacris adhibemus, quod thure, ſuffitu, odoribus ſacras ædes afflamus. A natura enim ipſa edocemur, ut in Dei honorem, quoniam aliud non poſſumus, convertamus quæcumque ſenſus ipſa noſtros ſuavi quadam voluptatis ſenſu afficiunt atque perfundunt. Quis autem neget eſſe hujuſmodi, flores, virenteſque herbas, lumina, thura, odores? Profecto florum nomine quæ apud nos excellere exiſtimantur donari novimus. Sic Poetæ flores appellant verſus ſuos, & Poetarum graviſſimum Sophoclem Simonides, teſte ejus Scholiaſte & Suida, *ſlorem Poetarum* appellavit; Cethegum vero, maximum illis temporibus Oratorem, Ennius dixit (1) *Florem illibatum Suadæ*. Sed nota eſt *Anthologia*, titulus collectionis excellentiſſimorum Græcorum epigrammatum, & *Anthologium*, liber Eccleſiaſticus apud Græcos, quo quædam in ſacris Officiis præcipua continentur. Atque hinc factum eſt, ut lætitiæ demonſtrandæ Majores noſtri floribus aut ſerta contexta, aut ſtratas vias vel limina ornata ædium habe-

 rent:

(1) *Ap. Cicer. in Brut. & Quintil. lib. XI. cap. 3. & Gell. XII. 2.*

rent: cujus rei rationem illam profert Dio Chryſoſtomus (1); quod ſint hæc hominibus jucundiſſima, atque indicent felicitatem. Atque idem valet de luminibus, ſive accenſis tædis, ſive lucernis aut cereis; unde illud (quoniam omiſſis profanorum Scriptorum libris, a Divinis exempla mutuari placet) quod in Machabæorum libris legimus (2), Antiochum a Jaſone ſuſceptum *cum facularum luminibus & laudibus*; & in Judith libro (3) habemus populos, Holophernem *excipientes cum coronis & lampadibus*. Atque eodem pertinere videtur vox Hieremiæ illa (4) *Perdamque ex eis vocem molæ & lumen lucernæ*. Omnia enim hic ad lætitiæ ſignificationem ſpectant; & eſt *molæ vox*, molentium cantillatio ad laborem levandum; quarum cantiuncularum unam refert Plutarchus (5), aliam Homerus (6); atque Ælianus teſtatur (7) genus hoc canticorum peculiare appellatum ἐπιμύλιον, ſeu *molare*, quomodo etiam Pollux nominat (8).

5. Ita eſſe uti diximus, et naturæ ductu ad hæc inſtituta moreſque homines ferri, demonſtrat ejuſdem rei communitas cum omnibus gentibus. Idem enim fieri, (ut de ceteris taceamus) apud Sinas, Petrus Maffejus (9) docet, ubi de anni initio, aut natali die celebrando agit: *Parietes*, inquit, *fornice ſque virenti fronde, micantibus roſis, & pretioſo periſtromate veſtiuntur; fragrant odoramentis ac floribus viæ, accenſis fanalibus ac laternis arbores, pergulæ, feneſtræ collucent; nervorum plauſu, tibiarum, vocumque concentu omnia perſonant*. Quod ſi gens fuit aliqua, aut modo eſt, in quibus hoc non evenit; hanc opinor eſſe cauſam; quod, ſicut jacta frugum ſemina, ſoli cultum aliquem requirunt, ut bene & feliciter erumpant, atque herbeſcant, & ad maturitatem deinde perducantur; poſſunt autem noxiis vel inutilibus aliis ſeminibus herbiſque impediri, ac ſuffocari: ita quæ in animis hominum notiones inditæ ſunt, cultum aliquem poſtulant, ut eſfloreſcant; & contra a vitiis praviſque affectionibus aliis intereunt atque opprimuntur. Ceterùm eſſe nonnulla, multa etiam quæ omnibus hominibus per ſe ipſa in mentem veniunt, quin alium docentem & præeuntem aut viderint, aut audierint; idque rei ipſius natura demonſtrari, & rituum eorumdem apud pleraſque gentes ſimilitudine ac communione; nobis quidem negari

(1) *Orat.38. pag.473.*
(2) *L.4.* (3) *III.* (4) *XXV.*
(5) *Sympoſ. VII.*
(6) *Odyſſ. XX.*
(7) *Var. Hiſt. VII.4.*
(8) *Lib. VII. num. 7.*
(9) *Lib.VI. Hiſt. Ind.*

gari nullo modo poſſe videtur. Redeo igitur ad propoſitum, ad vim ſcilicet argumenti illius, quod pro origine aſſerenda rituum Chriſtianorum ab Ethnicis afferri conſuevit; quod quidem ſimili vitio laborat, atque illud quo Julianus utebatur, Ethnicis ſuis vindicandis quæ erant Græcorum omnium. Ut enim ille, quemadmodum Gregorius Nazianzenus (1) notabat, toti genti auferebat ſua, ut parti dumtaxat daret; ſic iſti nonnullis, ideſt Gentilibus vindicant, quæ ſunt omnibus hominibus a natura tributa, & in animis qui ratione utuntur indita & collocata. Peccant igitur, & inſigniter peccant adverſarii noſtri, dum contra nos, atque opinionem noſtram eo modo quo diximus argumentantur.

6. Dicemus de vitiis aliis, quibus ſermo eorum a quibus hæc eadem opinio defenditur, laborare ſolet. Ac primò quidem in ſimilitudine ipſa rituum apud utroſque (Chriſtianos dico atque Gentiles) demonſtranda, nomine ipſo contenti ſunt, etſi res valde inter ſe diſcrepent atque adverſentur. Ita Chriſtianorum vigilias comparant cum Ethnicorum pervigiliis. Nomina quidem affinia: at quantum in re ipſa apud utroſque diſcordiæ! Chriſtianis enim Vigiliæ afflictionem corporis importabant, ſomnique parcitatem cum jejunio conjunctam, orandique conſtantiam; quod bene Petrus Faber (2) adnotavit. Quare jejuniis eas adcenſent Centuriatores ipſi Magdeburgenſes (3), ex Paulo nimirum, qui vigiliis jejunia adnectit (4), de quarum laudibus legendus Martene (5): Ethnicorum autem vigiliæ, ſeu, ut ipſi dicebant pervigilia, plena erant luxus, plena deliciarum, infandorumque ſcelerum, quæ ut occultarentur, ideo illis nocturnum tempus præſtituebatur. Nam quæ Bacchi pervigilia fuerint, apud Livium (6) invenimus. Nequitiis pariter omnibus contaminata Eleuſinia ſacra, quæ præcipua erant Græcorum pervigilia, ex Clemente Alexandrino habemus, aliiſque, quos magno numero Meurſius recenſet. Teſtis etiam improbitatis pervigiliorum Plautus (7), adoleſcentis flagitioſum factum referens in Cereris pervigilio; cujus pervigilii & Gellius (8) meminit. Idem indicat carmen, quod in Veneris pervigilio canebatur, & a Lipſio (9) prolatum eſt. Quamobrem ex noſtris quoque Evagrius (10), in eo tantummodo

(1) *Orat. 3. pag.* 98.
(2) *Agoniſt. lib. II. pag.* 451.
(3) *Cent. I. lib. II. c.* 4.
(4) *II. Cor. VI.* 5.
(5) *De Sacr. Offic.*
(6) *Lib.*39. *n.*9.
(7) *Aulul. prolog.* 36.
(8) *Lib.II. cap.*23.
(9) *Elector. lib.I. cap.* 5.
(10) *Lib. I.cap.* 11.

do laudanda eſſe Gentilium pervigilia dixit quæ Eleuſine celebrabantur; *quod a Sole non videntur, ſed perpetuis ſunt damnata tenebris*: & ex Ethnicis ipſis Tullius (1) legibus ſuis cavit, ne unquam fierent. Quid ergo Chriſtianorum vigiliis, præter nominis ipſius aliquam ſimilitudinem, cum pervigiliis Ethnicorum? Nihil omnino, niſi deliciis abſtinentiam, libidinem continentiæ, ſceleri virtutem copulatam volumus, atque unam ab altera oriri. Fruſtra ergo labor eſſet omnis noſter ſi Chriſtianas vigilias demonſtraremus aliunde quàm ab Ethnicorum vigiliis oriri. Atque eſt ex eruditis viris Martinus de Roa (2) qui chriſtianas admonet vigilias, ab Hebræorum diſciplina deſcendere.

7. Pertinet huc vitium argumentationis aliud, qua adverſæ ſententiæ patroni, a genere ipſo ad ſpeciem, ſive a re ad rei modum nulla ſervata diſtinctione tranſcendunt. Atque ut hujus quoque rei exemplum ponam aliquod; petam ex Hoſpiniano, qui de origine Chriſtianorum feſtorum ſcribens, & auſpicatus a Kalendis Januarii, continuo clamat; *Calendas Januarias a Chriſtianis obſervatas fuiſſe, & in Chriſtianum feſtum commutatas, ſic tamen, ut ritus & ſuperſtitiones Ethnicas hoc die uſitatas non abjecerint, ſed retinuerint potius, & poſteris ſuis etiam quaſi per manus tradiderint*. Si poſtremum hoc urgeat, de peculiaribus ritibus ſuperſtitioſis Ethnicorum, quos item Chriſtiani ſervarent, idque in omnibus vel præcipuis Eccleſiis (nam quæ regio ſingularis aliqua faceret, non curamus), ſequitur ille inſtitutum ſuum, & prurigini obſequitur calumniandi Catholicas Eccleſias. Ethnicos ritus Kalendis obſervatos præ ceteris nobis tradidit Libanius (3). Hos vero ritus non modo non probatos, ſed palam & ſevere interdictos a veteribus Chriſtianis, omnino conſtat. Notum eſt, Tertullianum, ea quoque ratione Chriſtianas feminas a conjugio cum infidelibus deterrere; quod neceſſe eſſet ipſis Kalendarum celebrationi intereſſe: *Moratur*, inquit, (4) *Dei ancilla cum Laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus Dæmonum, omnibus ſolemnibus Regum, incipiente anno, incipiente menſe, nidore thuris agitabitur*. Idem (5) eos reprehendens, qui in animum induxerant, ignoſcendum eſſe quandoque his quæ Ethnici faciunt, ne Chriſtianorum nomen blaſphemetur, atque Apoſtoli ſententiam pertractans, *ſi hominibus*

(1) *De legib. II. XI.*

(2) *De d. nat. ſacr. & prof. cap.* 19.

(3) *Opuſc. de Kalend.*

(4) *Lib. II. ad uxor. cap.* 6.

(5) *Lib. de Idolatr. cap.* 14.

bus placerent (ſive ut ipſe legit, *vellem placere*) *ſervus Chriſti non eſſem*, ſubdit de Paulo ipſo; *Nimirum Saturnalia & Kalendas Januarias celebrans hominibus placebat? an modeſtia & patientia, an gravitate, an humanitate, an integritate?* Atque hic idem locus maxime inſignis eſt, quòd rationem quamdam Adverſariorum noſtrorum refellit, qua adductos putant veteres Chriſtianos, ut illa Ethnicornm imitarentur, quò ſcilicet minus eſſent Chriſtianis infenſi, & ad Chriſtianam ipſam Religionem allicerentur. Cum enim ſibi illud objeciſſet, cavendum eſſe ſcilicet, ne Chriſtianum nomen blaſphemetur; *Porro*, inquit, *blaſphemia quæ nobis omnino devitanda eſt, hæc opinor eſt: Si quis noſtrum ad juſtam blaſphemiam Ethnicum deducat, aut fraude, aut injuria, aut contumelia, aliave materia digna querelæ, in qua nomen meritò percutitur, ut meritò iraſcatur & dominus. Ceterum ſi de omni blaſphemia dictum eſt; veſtri cauſa nomen meum blaſphematur, perimus univerſi....licet convivere cum Ethnicis, commori non licet. Convivamus cum omnibus, conlætemur ex communione naturæ, non ſuperſtitionis: pares anima ſumus non diſciplina....O melior fides nationum in ſuam ſectam, quæ nullam Solemnitatem Chriſtianorum ſibi vindicat, non Dominicum diem, non Pentecoſtem! etiam ſi noſſent, nobiſcum non communicaſſent: timerent enim ne Chriſtiani viderentur; nos ne Ethnici pronunciemur, non veremur*. Ut eò redeamus unde diſceſſimus, quantum Chriſtiani abhorrerent a ritibus Kalendarum Ethnicis uſurpandis, tempore ipſo Chryſoſtomi, vel ex eo ipſo intelligimus, qui in eo argumento, homiliam totam inſumit (1). Quod ſi aliquando ſequioribus ætatibus factum eſt, ut aliquid de ritibus Ethnicorum imitarentur Chriſtiani; continuò adverſus eos Synodi & PP. exclamarunt: unde illa Turonenſium Patrum in Synodo II. (2) vox. *Ne pro Chriſtianis habeantur qui Calendas Januarii colant*; Antiſiodorenſium (3) *Non licet Kalendis Januariis vetula aut cervolo facere, vel ſtrenas Diabolicas obſervare*. Quo loco liceat adnotare obiter, Canonicam illam epiſtolam quam Cll. Ballerini (4) Sæculi VI. ætatem ferre, atque etiam antiquiorem exiſtimarunt, male deſcriptam videri, ubi loquitur de iis (5) *qui cervolum aut agniculas faciunt* & legi debere, quemadmodum Cl. Manſius (6) vidit, *aniculas*, ut reſpondeat voci quæ hic habetur *vetula*: quæ lectio confirma-

(1) *Tom.* I. *pag.* 697.
(2) *Can.* 23.
(3) *Can. I.*
(4) *T.III.opp.S.Leon.col.*631.
(5) *Ibid. col.* 671.
(6) *Tom.*I. *ſuppl.CC. col.*819.

tur ex Codice Barberino, & Vaticano (1) a Cl. Holſtenio (2) deſcriptis; & explicari facile poteſt ex verbis Fauſtini Epiſcopi (3) in Sermone quem de Calendis Januarii habuit, de alienis perſonis, & ſpecie ferarum in quam ſe homines commutabant: mendoſum etiam neceſſe eſt fuiſſe Baluzii codicem, in quo de *cervo* & *vetula* voces omittuntur (4). Gravius etiam poſtea adverſus eoſdem profanos homines ſtatuit in Synodo Romana Zacharias Papa; *Si quis Kalendas Januarias, & brumam ritu Paganorum colere, vel aliquid plus novi facere, propter novum annum, aut menſas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos & plateas cantiones & choros ducere præſumpſerit, quod magna eſt iniquitas coram Deo, anathema ſit.* Species ergo feſti diei, ſeu modus celebrandi Calendas Januarias affingi Chriſtianis nullo modo poteſt. Sequitur ut genus objiciatur, ideſt quod Religioſis operibus feſtum ſolemnemque habuerint, quem Ethnici impie & ſcelerate celebrabant: & ſicut, ut felix fauſtuſque novus annus obveniret, a Diis ſuis, adhibitis ſuperſtitioſis ceremoniis, poſtulabant; idem Chriſtiani ſacris religionibus a Deo precarentur, atque ideo primum anni, vel etiam menſis diem ſtatum ſolemnemque haberent. Atqui in hoc non modo nulla ſuperſtitio; ſed neque ulla eſt Paganorum imitatio; ſed Religionis & pietatis ac Naturæ legis ipſius obſecundatio, quæ Deum a quo bona omnia expectanda ſunt, ut placabilem nobis propitiumque reddamus, jubet. Nihil igitur opponi hoc loco poteſt, niſi a re ad rei modum, ſive a genere ipſo ad ſpeciem, pudendo argumentationis vitio tranſcendamus.

8. Quod quidem vitium latius etiam, dimanavit; ad eos ſcilicet, qui ut ſententiam ſuam de Chriſtianorum rituum origine a ritibus Ethnicorum, auctoritate aliqua fulcirent, loca produxere quædam Veterum Patrum, ideſt Gregorii Nyſſeni, & Theodoreti (5). Attulit ea primùm Baronius (6), a quo poſtea deſcripſere alii, & ex his Marangonius (7). At quæ ea ſunt, quidve illi volunt? Hoc nimirum, ut quemadmodum Ethnici magnis lætitiæ ſignificationibus, certis diebus, Deorum atque Heroum ſuorum memoriam commendabant; ita eſſe indultum Chriſtianis, ut lætos atque hilares habeant dies aliquos, qui ſunt Chriſti myſteriis, vel ſanctiſſimorum

(1) *Num.* 5845.

(2) *Inter codd. Eminentiſſim. Card. de Zelada.*

(3) *Apud Bolland. d. 1. Jan.*

(4) *Tom. 2. Capit. col.* 1374.

(5) Gregor. Nyſſen. *de laud. Gregor. Neocæſ.* Theodoret. *lib. 8. de Mart.*

(6) *Ad a.* 44. *n.* 86. 87.

(7) *Cap.* 31. *pag.* 108.

morum hominum natali celebrando deputati. Huc ergo redit tota argumentatio, ut feſtorum dierum celebrationem Eccleſia, ab Ethnicorum diſciplina acceperit. At quid dici poteſt abſurdius, aut a veritate magis alienum? Valeret hoc idem de Chriſtianis templis; quod item Ethnici habuerunt, atque habent (licet alio olim nomine appellarentur) Chriſtiani. Quemadmodum igitur de templis dicimus, eorum inſtitutionem ex Dei præſcriptione deſcendere; ſpectata infirmitate hominum; quoniam etſi ubique Deum adorare, & cultùs omni obſervatione venerari, par eſſet; cum tamen hominum conditio loca ſibi quædam negotiis agendis, corpori etiam curando requirat, ſatius eſſe viſum, ut alicubi potius quam nullibi cultus ſignificationibus omnibus Deum veneraremur; ſic etiam quoniam abſtinere a ſervilibus operibus omni die non poſſumus, exceptos dies aliquos haberemus, qui eſſent Divinis myſteriis recolendis ac venerandis aſſignati. Præivit vero hìc Chriſtianis Hebræorum exemplum; et quidem Dei lata lege, atque ejuſdem comminationibus aut promiſſis firmata. Quod autem hos dies lætos hilareſque ducamus, temperate ſcilicet & modeſte; ab ipſa ſpe futurorum ſempiternorumque bonorum, & Apoſtoli doctrina, ut non gaudeamus modo, ſed lætitia noſtra nota ſit omnibus, dicendum eſt deſcendere. Quod Sanctorum natales eadem ratione modoque feſtos habeamus; id vero ex Catholico dogmate de Sanctorum cultu & veneratione ſponte profluit. Quamobrem nullum hic vel Ethnicorum exempla, vel eorum imitatio locum habet. Quod ſi opponant ipſam dierum deſignationem; quaſi eos ipſos, qui feſti ab Ethnicis habebantur, præſtituerit Eccleſia Chriſtianis; primò quidem, an veterum temporum ſit hæc diſciplina, valde dubito; cum videam, hoc fuiſſe antiqui uſus, ut Chriſti myſteria iis anni diebus recolerentur, quibus contigiſſe olim putabantur. Teſtis hujuſce rei Chryſoſtomus, qui ut Græcos ſuos perſuaderet, in Chriſti nativitate celebranda, cum Occidentalibus convenire, hoc uſus eſt argumento (1), quod quo die contigerit, multo hi commodiùs, quam Orientales ſui, ex Cirini tabulis intelligere ac definire potuerint. Nota eſt etiam Cypriani (2) illa ad ſuos admonitio, ut adnotarent dies quibus fortiſſimi Confeſſores, ac Martyres vita excederent, quò rite fieri commemorationes eorum poſſent. Quod ſi aliud aliquando factum eſt, de quo Petri Damiani (3) notiſſimus ille liber extat; neceſſitatis vel com-

(1) *De nat. D. opp. Montſ. t. 5. pag. 353.*

(2) *Ep 37.*

(3) *Dominus vobiſcum c. 15.*

commoditatis alicujus habita eſt ratio; quod ſimul uno die plura recurrerent, quæ diſtincte celebrari Eccleſia vellet, vel quod minus eſſet lætitiæ dies accomodatus, vel aliquid hujuſmodi. Et profecto quod a Durando (1) allatum eſt exemplum; de triplici triumpho Cæſaris, cui ab Ethnicis celebrato ſacram ſolemnitatem Eccleſia Chriſtiana ſubſtituerit, quod a Gerſonio (2) credo eum hauſiſſe; jampridem falſum eſſe, & commentitium triplicem eodem die Cæſaris triumphum, viri antiquitatis peritiſſimi demonſtrarunt. Quod item de ceteris, ſi neceſſe eſſet, facile erit oſtendere, vel iis ætatibus de quibus quærimus, uſum hunc non fuiſſe ab Eccleſia receptum. Nihil dico de illius viri itidem docti ſententia qui apud Ethnicos feſtorum dierum & ſolemnium definitionem factam repetit, ab anni tempeſtatum, ac ſolis lunæque & ſtellarum quarumdam converſione, quam retinere homines ad agrorum cultum, vel navigationem, operaque ſua, oporteret; idque vult ſecutos eſſe Chriſtianos. Non ſane multum iſtiuſmodi ſententia nobis noceret. Sed eam eſſe falſam, proculque abhorrentem a Majorum noſtrorum diſciplina, facile eſt pervidere. Sed eſto: diebus iiſdem ſuperſtitioſis Gentilium ritibus, voluit Chriſtiana Eccleſia ſacras Religiones ſubſtituere, atque illos nobis quoque feſtos eſſe dies. Quid? Ideone ab Ethnicorum ceremoniis, aliquid mutuatos eſſe Chriſtianos dicemus? Antiquiores PP. exponentes Apoſtoli locum illum (3) *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos*, & ſimilem huic noſtræ quæſtionem verſantes; utrum ſcilicet Judæos Chriſtiani, in feſtorum dierum obſervatione imitari viderentur; id omnino pernegant, quod finis horum conſtituendorum illis diebus eſſet utrobique diverſus (4) *Nos enim*, ait Hieronymus (5), *non azymorum Paſcha celebramus, ſed Reſurrectionis & Crucis: nec ſeptem juxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte* (ideſt non hic conſiſtimus: totidem enim revera numeramus); *ſed Spiritus Sancti veneramur adventum*. Hoc autem quis non videt in quæſtionem noſtram optime convenire; ſi iiſdem diebus non Ethnicorum profana illa, ſed noſtra ſequamur, & ſanctiſſima Religionis myſteria, fortiſſimos fidei Athletas caſtis puriſque ceremoniis veneremur? Quod vero loco deteſtandarum rerum atque Deorum, ſubſtituerimus quæ noſtra ſunt; non ad inducendos in Eccleſia Paganorum ritus, ſed

(1) *Ration. D.O.L. VI. c.* 16.

(2) *De direct. cord. tom.* 3. *pag.* 474.

(3) *Ad Gal. IV.* 10.

(4) V. Origenem *lib. VIII. contr. Celſ.*, Chryſoſtomum *hom.* 63. *&c.*

(5) *Ad Apoſt. loc.*

ſed ad abolendos extinguendoſque valet. Sed ſatis in re nimium maniſeſta verborum habuimus, & ad alia properandum eſt.

§. II.

9. Nunc ſi quis enumerare ritus omnes velit, quos in Eccleſiam arceſſere ab Ethnicorum ceremoniis, nonnullis placuit; rem ſane aggrediatur longioris operæ, multique laboris. Sunt enim plurimi, qui ritus Chriſtiani alicujus cauſam cum reddere volunt, nec poſſunt; continuò ad Gentilium ceremoniarum infinitam illam congeriem confugiunt, in qua ſimile aliquid, aut illud ipſum, de quo agitur, ut hi exiſtimant, non difficile eſt invenire. Ut eos tantummodo nominemus, qui vel celebriores ritus ſunt, vel a celebrioribus hominibus cauſæ huic aſſignati; ordiemur a Gerſone, qui poſteaquam ſcripſit (1); *Commutavit Eccleſia multos Gentilium ritus, non penitus auferendo, ſed intentiones fidelium circa hujuſmodi in finem bonum dirigendo*; ex Gentilium ritibus accerſit, quod Catholica Eccleſia in Deiparæ Purificatione ſervat; quia nimirum Ethnici quoque candelas ferre conſueverint in honorem Deæ cujuſdam, & *in luſtratione Urbis Romæ*. Sæculo ſequenti qui vixere, Eraſmus & Philippus Melanchton chriſtianam Excommunicationem, a Paganorum moribus deducunt, quos ſecuti ſunt Leander Galganetus, Nicolaus Gravatius, Andreas Tiraquellus. Ab Hebræis excommunicationem derivari negat Polydorus Vergilius (2); ab Ethnicis tamen, illorumque Flaminibus, & Archiflaminibus repetit Hierarchiæ noſtræ Eccleſiaſticæ conſtitutionem & ſacram politiam; ac præterea deoſculationem pedis Romano Pontifici (3), vel manuum ceteris Epiſcopis; ornatum templorum feſtis frondibus aut aulæis (4), cereas imagines & votivas tabellas altaribus appendi ſolitas; dimittendi populi morem in ſacra liturgia (5), ſupplicationes ſeu Proceſſiones. Canonizationem Sanctorum e Gentilium apotheoſi mutuatam volunt Rodolphus Hoſpinianus, & Jo. Franciſcus Buddeus. Wolphangus Latius Chriſtianam quadrageſimam ortam vult a Romanorum lectiſterniis (6). Marſilius Columna (7) ubi dixit, ex Ethnicorum commentis multa ad veram pietatem & Dei cultum tranſtuliſſe Eccleſiam, præter excommunicandi uſum, no-

A 9 mi-

(1) *Tom.3. pag.474.*
(2) *lib. IV. de rer. inventor. c.12.*
(3) *cap.13.*
(4) *lib. V. cap.1.*
(5) *lib.V. cap.12.*
(6) *lib. II. de Rep. Rom. c.5.*
(7) *Hydragiolog. ſect. 2. c. 2.*

minat expiationem defunctorum. Jo. a Chokier (1) & ſententiam affert eorum qui muſicos concentus ad Sanctorum cultum inductos in Chriſtianorum templa, ab Ægyptiorum uſque inſtitutis evocant; quique corpus flagris cædere ad expianda peccata, fieri dicunt imitatione Lupercorum; & auctor ipſe eſt (2), exequias defunctorum, & faces in iis accenſas, agaparum celebrationem ad ſepulcra Martyrum, ex conſuetudine Ethnicorum deſcendere. Ita pariter eamdem originem eſſe luſtralis aquæ Chriſtianæ, appoſiti theſauri ſtipi condendæ ad Eccleſiarum januam, votivarum tabularum, putat Martinus de Roa (3). Angelus Rocca, præter ritum in feſto Purificationis accenſorum cereorum, Paganorum æmulatione fieri aſſeruit (4) commemorationem defunctorum omnium. Theophilus Raynaudus (5) horum nonnulla ex illo fonte manaſſe negat; hæc tamen concedit, feſtorum pervigilia, morem collocandi aquam luſtralem in aditu templorum, ferias Rogationum, nuptias interdictas certis diebus. Philippus Bonarota (6) ipſe quoque exiſtimat, nonnulla quæ in ſacris veſtibus majeſtatem quamdam & decus præſeferunt, ex ſimilibus Gentilium ornamentis deſumpta fuiſſe. Denique, ne infinitus ſim in ritibus ſingulis recenſendis, aut in hujus ſententiæ patronis nominandis; ex his quidem unum appellabo Jo. Marangonium qui librum integrum de hoc argumento (7) ſcripſit; ritus vero præcipuos qui ex ſimilitudine Ethnicorum rituum atque eorumdem imitatione inducti apud Chriſtianos dicuntur, exhibet Baronius (8), Cardinalis Bona (9), atque ex hæreticis is, quem ſuperius nominavi, ConiersMidleton (10).

10. Nunc recenſitis, quæ ex Ethnicorum inſtitutis, ſuperſtitione tamen amota, in Eccleſiam perveniſſe dicuntur, affirmare non dubitamus, nihil eſſe horum, cui non aliam omnino originem multò proximiorem commodioremque aſſignare poſſimus: nimirum ex quatuor his unam, vel etiam plures, Naturæ, de qua diximus legem: Hebræorum inſtituta: Effata quædam divinorum librorum ad quæ Auctores horum rituum ſpe-

(1) *Cent. II. cap.* 1.
(2) *cap.* 3.
(3) *De d. natal. c.* 1.
(4) *Init. tract. de orig. & inſtit. bened. candel.*
(5) *Heterocl. Spirit. part.* 1. *pag.* 109.
(6) *In Præf. ad fragm. vitr.*
(7) *Delle coſe Gentileſche e profane traſportate ad uſo ed ornamento delle Chieſe.*
(8) *Ad a.* 44. *n.* 88.
(9) *De diſcipl. Pſall. c.* 19. *n.* 2.
(10) *Vid. Act. Lipſ. ad ann.* 1730. *pag.* 364.

ſpectarent: Catholica dogmata, ex quibus per ſe, & nullo derivante, ſponte effluerent. Et quoniam nolumus producere orationem longiùs, quam exercitatio hæc noſtra patitur, præcipuos ritus de quibus controverſia moveri poteſt, ad tria hæc capita revocamus 1. ad eos qui in Dei & Sanctorum cultu adhibentur, 2. qui ad perſonas quaſdam ſpectant aut vivas & præcipuo quodam honore dignas, aut mortuas, 3. qui inſtituta Reip. Chriſtianæ ejuſque mores attingunt. Et illa quidem quæ ad Dei & Sanctorum cultum faciunt, ut fuere ſacra convivia in Martyrum aliiſque feſtis diebus, a mutua charitate & dilectione, cujus erant indicia vel argumenta, agaparum nomine donata; præterea muſici concentus (ſi in veteri Eccleſia ulli fuere), ceteraque ad hilaritatem lætitiamque illorum dierum explicandam frequentata; nemo non videt, naturæ potius lege præſcribi, quam ut ullum aliunde accerſiri exemplum debeat, quod veteres Chriſtiani imitarentur. Sunt enim ea quæ in diebus omnium natalibus, aut ſi aliud incidit quod felix proſperumque ſit, fieri conſuevere. Atque idem dico de aquis in templorum aditu, aut proximo illis loco olim poſitis. Ut enim recte Baronius (1) animadvertit, *naturalis inſtinctus docet, nonniſi puros ad Deum accedere debere, mundoſque numini ſupplicare*. Quod non modo de animis, quorum præcipue mundities afferenda eſt, ſed de corporibus quoque intelligendum; ſicuti exterior quoque reverentia, præter internam, ſacris in locis ſervanda jubetur. Atque id factum a Veteribus, teſtis eſt Tertullianus, ſcribens (2); *Quæ ratio eſt, manibus quidem ablutis, ſpiritu vero ſordente orationem obire?* imo de externa quoque munditia membrorum Apoſtoli illud (3) *levantes puras manus*, & ſacri Interpretes plures exponunt, atque etiam Baronius (4). Commoditati ergo Fidelium accedentium ad ſacra loca ſerviendum erat fontibus illis, phialis, conchis, labris, & ut Anaſtaſius vocat, cantharis in aditu Eccleſiæ poſitis. Quamquam extra ſepta egredimur, cum de his dicimus. Non enim in illis ſacrum ritum aliquem, aut omnino rem ullam ſacram agnoſcimus. Novi, virum erudititiſſimum, & oppidò laborioſum, contra quod nunc dicimus, invehere conatum neſcio quæ *ſacra Chriſtianorum balnea*, & ſequioribus etiam ætatibus apud Monachos. Sed vereor ut opinionem hanc ſuam acutis & intelli-

A 10 gen-

(1) *Ad a.57. n.109.*
(2) *De orat. cap.XI.*
(3) *I. Tim.II.*
(4) *Ad a.57. n.110.*

gentibus viris probare poſſit, qui monumenta ab eo allata omnia ita explicabunt, ut ſacro quidem templorum ambitu & vicinis locis illa continerentur, ideoque ſit eis immunitas data; ceterùm idem putabunt de præſcripta aut conceſſa lotione corporis, quod legibus monachorum aliis, de purgandis emundandiſque veſtibus, ad ſolemniores dies decentius celebrandos, & reverentiam quamdam eiſdem exhibendam. Atque hoc eſſe cur bis aut ter maxime in anno ante Natalem Domini, Paſcha, Pentecoſtem, lotiones hujuſmodi demandentur; quod & monumenta habent ab ipſo allata (1), & quæ Martene (2) aliique protulerunt.

11. Nec vero ſatis etiam probo, quod idem docet (3), etſi docuerat ante Baronius (4), loco hujuſmodi lavacrorum poſitam eam aquam, quam *benedictam* nunc dicimus, dixitque S. Gregorius (5). Nam & diverſi omnino generis eſt, & quemadmodum ipſe etiam docet, antiquiſſimus illius uſus; quæ quidem priſcis temporibus alia non fuiſſe videtur, quam quæ ad baptiſmum peragendum in Eccleſia, benedictione Sacerdotis conſecrata die ipſo S. Theophaniæ, domum a Fidelibus deferebatur, licet poſtea diebus quoque aliis ejus benedictio peracta ſit; quod indicari videtur, non quidem *Canonibus Apoſtolorum* qui dicuntur, quos A. nominavit (6), ſed libris nec ætate, nec auctoritate æqualibus *Conſtitutionibus Apoſtolicis* (7). Utcumque ſit (nolumus enim argumenti noſtri fines egredi), placet, quod laudatus Auctor, *aquam* hanc *benedictam*, invectam negat æmulatione Ethnicarum ceremoniarum, & contra Catholicorum rituum oſores, heterodoxos homines, ab eorum calumniis eamdem vindicat (8). Ceterùm ſi hujus origo quæratur, in promptu ſunt Hebræorum inſtituta, de quibus idem agit (9). Habuerunt enim Hebræi, ipſi quoque ex Dei præſcripto luſtralem ſeu ſacram aquam. Sed hic quoque magnam partem naturæ vox locum habuiſſe dicenda eſt. An vero natura ipſa non docet, ſi animi purgatio, atque interior emundatio (quam certe aliquam in aqua hac Catholici agnoſcunt) exteriùs ſignificanda atque indicanda erat, nihil magis congruum aptumque ſumi debuiſſe, quam aquam, a qua ſordes

(1) *De ſacr. Chriſt. baln. c.* 9.
(2) *In Regul. S. Bened. c.*36. *& de antiq. monach. diſc. l.* 3. *c.*2.
(3) *Cap.*17.
(4) *Ad a* 57. *n.*111.
(5) *Epiſt. ad Mellit.*
(6) *L. all.*
(7) *Lib.VIII. cap.*29.
(8) *Cap.*17. *&* 18.
(9) *Cap.*18.

des corporis omnes eluuntur atque purgantur. Notum eſt Euripidis illud (1),

Θάλασσα κλύζει πάντα τῶν ἀνθρώπων κακά.

Mare abluit omnia hominum mala. Hinc in eadem ſignificatione uſurpaſſe aquam, gentes omnes invenimus. De Græcis teſtis eſt quem modo laudavimus, Euripides, apud quem (2) Iphigenia mactandos, ut gratior ſuperis ſit eorum immolatio, quò purior, aqua aſpergi vult. Romani Conſules, narrante Dionyſio Halicarnaſſeo, ſacrificaturi manus lavant (3); & pura aqua victimam aſpergunt. Quod ſi naturæ vis atque afflatus in barbaris gentibus magis apparet; de Getis, habemus qui idem referat, Ovidium (4), de Indorum populis Franciſcum Lainium, teſtatum (5), *ad peccata expianda nihil communiori uſu receptum, quam balnea*. Sed nihil neceſſe eſt externorum Scriptorum auctoritate uti, quando, luculentiorem teſtem habemus ex noſtris Tertullianum; putaſſe Gentiles in Iſidis aut Mithræ myſteriis, per lavacrum expiari; atque etiam ſubdit (6): *Certe ludis Apollinaribus, & Eleuſinis tinguntur; idque ſe in regenerationem, & impunitatem perjuriorum ſuorum agere præſumunt.* Ante Tertullianum idem tradiderat Juſtinus (7), poſtea vero Auctor librorum de Sacram. (8); maxime vero Auguſtinum (9) audimus memorantem Paganorum baptiſmum, quo ſua expiari delicta arbitrabantur. Cum igitur in tanta rituum aliorum diſcrepantia, in tanta morum varietate, ſummus apud omnes nationes in una eademque re conſenſus reperiatur, atque ad peccata, ut credebant abroganda, lavacri ſive aſperſionis aquæ uſus; nonne manifeſte elucet, nequaquam alios ab aliis id eſſe mutuatos, ſed æque omnibus veniſſe in mentem, ideſt naturam ipſam ſuggeſſiſſe omnibus; ut quod corporibus mundandis eſt uſui, id ad curandam ſeu ſignificandam animi emundationem adhiberent? Chriſtiani quidem Scriptores in hujus rei cauſam inquirentes, id ab aquæ natura repetendum ducunt, inter quos Cyrillus Hieroſolymitanus (10) ex Græcis rationes illas adducit, quæ ſunt etiam Latinis communes Tertulliano (11), Ambroſio (12), Caſſiodoro (13), quos imitatus Petrus Damiani (14), aquam indu-

A 11 cit

(1) *Iphigen. Taur. v.* 1193.
(2) *Ibid.*
(3) *L. VII. c.* 71.
(4) *De Pont. L. III. eleg.* 2.
(5) *In defenſ.*
(6) *De Bapt. c.* 5.
(7) *Apol. II.*
(8) *L. II. c.* 1.
(9) *L. II. adv. Parmen. c.* 9.
(10) *Catech. III. n.* 5.
(11) *De Bapt. c.* 3.
(12) *Lib. IX. in Luc. cap.* 91.
(13) *Lib. VIII. ep.* 3.
(14) *Lib. VI. ep.* 23.

cit de ſe prædicantem ; *Ego tibi corpus , & veſtimenta , & cuncta quibus uteris abluo* .

12. Atque hoc in loco animadvertenda eſt iterum argumenti infirmitas , a rituum ſimilitudine atque antiquitate ducti . Si enim valeret;ſacramentum ipſum baptiſmi,morum eſſe Ethnicorum imitationem quamdam dicere oporteret . Nam , ut Tertullianus de Diabolo loquens ſcribit (1); *Tingit & ipſe quoſdam, utique credentes , & fideles ſuos expiatione de lavacro repromittit* . Quod latiùs etiam patet , & ad alia quoque manat quorum eſt auctor certiſſimus Jeſus Chriſtus ; ſiquidem , eodem Tertulliano teſte ; *Diabolus celebrat & panis oblationem ; habet & Virgines ; habet & continentes* .

13. Eſt ritus alius , ad primum quem diximus caput pertinens , in quo magnum ſibi præſidium eſſe ſitum , Adverſarii noſtri putant ; eſtque mos dimittendi populum in ſacra liturgia verbis illis *Ite Miſſa eſt* . Hunc proferunt præter Polydorum Virgilium , Lælius Gyraldus (2) & Andreas Alciatus (3) , ac præterea Jacobus Pontanus (4) , qui ritus , cum Chriſtianorum nunc ſit,Ethnicorum fuiſſe in dimittendo populo a ſacrificiis, ex Apulejo probant . At quis , quæſo , non videat , naturæ legibus , ideſt urbanæ ſocietatis , & honeſtatis id deberi ; ut quemadmodum a viris admiſſi amplioris cujuſdam ac præcipuæ dignitatis , nunquam diſcedimus , niſi facta venia , & miſſione accepta ; ita etiam in Eccleſiam convenientes , & rei omnium maximæ ideſt Dei ſacrificio cum præſentes adſtamus ? Atque hinc nimirum , non in veterum Sacris dumtaxat id fiebat , ſed in aliis quoque ſolemnibus conventibus , & functionibus ceteris . De judiciis , teſtis eſt Donatus , ad Terentii illa verba (5) *Hoc nihil eſt Phedria , ilicet* , ſcribens : *ſemper Ilicet finem rei ſignificat , ut actum eſt , ilicet per ſyncopen . Sic Judices de conſilio dimittebantur , ſuprema dicta cum præco pronunciaſſet , ilicet ; quod ſignificat , ire licet* : quod pariter Briſſonius (6) tradit . Senatus dimittendi formulam habet Capitolinus , narrans de M. Aurelio (7) : *Neque unquam receſſit de Curia , niſi Conſul dixiſſet ; Nihil vos moramur P. C.* ; cui ſimilem formulam aliam ex Livio Zamoſcius (8) , & Manutius (9) exhibent . Concio quoque dimittebatur verbis illis ſolemnibus ; *Si vobis videtur , diſcedite Quirites* ;

(1) *De Præſcript. c.41.*
(2) *Syntagm.XVIII.de ſacrif.*
(3) *Parerg.Jur.lib.VII.c.10.*
(4) *Ad L.VI. Æneid. v.231.*
(5) *Phorm. Act.I.ſc.4.*
(6) *De formul. L.V.*
(7) *Num.10.*
(8) *De Sen. Rom.*
(9) *Ad Ep. I. lib.2. ad Q.F.*

rites; quemadmodum auctoritate Livii probant Briſſonius (1), & Caſaubonus (2). Denique in funeribus miſſionem datam, adhibita voce *Ilicet*, docet Servius ad illud Virgilii (3)

Luſtravitque viros, dixitque noviſſima verba.

Addo in rem noſtram; ut miſſio ſolemnibus verbis daretur, in cauſa fuiſſe neceſſitatem, ut nimirum vulgares homines noſſent, quando abire ipſis liceret; aut omnino deberent: non enim toti liturgiæ adſiſtere omnibus dabatur. Hinc quatuor miſſiones in Conſtitutionibus (4) quæ Apoſtolicæ dicuntur, recenſentur: quarum prima ad Catechumenos ſpectabat, pronuntiante Diacono προέλθετε οἱ Κατηχούμενοι ἐν εἰρήνῃ: altera (5) verbis ſimilibus ad energumenos pertinebat: tertia (6) erat pœnitentium dimiſſio ἀπολύεσθε οἱ ἐν μετανοίᾳ: demum quarta (7) fidelibus omnibus toto ſacrificio peracto, dabatur, ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ. Cotelerius miſſionem in Ordinationibus quoque, uſurpato verbo ἀπολύειν eodem ſenſu, fieri obſervavit. Quamobrem Meurſius, qui (8) ἀπόλυσιν ſemper exponit, ultimum uniuſcuiſque feſti diem, & Codini interpretem reprehendit, quod Græca verba μετὰ τὴν ἀπόλυσιν verterit *ſoluto conventu*, reprehendendus ipſe eſt; ut Goarius quoque (9) animadvertit; qui inſuper oſtendit, non modo Officio toto abſoluto, ſed parti etiam prolixiori ἀπόλυσιν ſuam aſſignari. Ceterùm etſi dimiſſio quæ ſacrificio peracto datur, antiqua eſt (quod ſacramentaria apud Martene, & liturgici AA. (10) docent), originem tamen ſuam hanc debere volunt dimiſſionibus aliis, maxime Catechumenorum. Anonymus apud Martene (11) in explicatione Miſſæ, quam ante nongentos annos ſcripſiſſe putat; *Miſſa*, inquit *proprie tempore ſacrificii eſt, quando Catechumeni foras mittuntur, clamante Levita: „ Si quis remanſit Catechumenus, exeat foras „; & inde Miſſa, quia Sacramentis altaris intereſſe non poſſunt qui nondum regenerati noſcuntur*; quod habet Iſidorus (12) quoque; ita ut dimiſſionis iſtius verba ſonent; *Ite, Miſſa incipit*. Miſſæ quidem nomen ab hac miſſione profectum Pamelius, Cardinales Bellarminus & Bona, Grancolas, Bocquillot, Petrus le Brun, Vert, aliique docent; &, ut du Cangius ſcripſit (13); *Conſtans & recepta ab omnibus viris eruditis* ...

(1) *De form. L.II.*
(2) *Ad Capitol. l. all.*
(3) *Æneid. VI. v.231.*
(4) *Lib. VIII. c.6.*
(5) *Ib. cap.7.*
(6) *Ib. cap.9.*
(7) *Ib. cap.15.*
(8) *In Lex. Græco-barb.*
(9) *Ad liturg. S. Jo. Chryſ.*
(10) *V. le Brun p.6. art.2. §.1.*
(11) *Cap.4. art.XI.*
(12) *Orig. l.6. c.19.*
(13) *In Gloſſar. lat. V. Miſſa.*

ditis . . . ſententia , ſcribentium , Miſſam dictam a Miſſa Catechumenorum , ea ſcilicet parte ſacræ Liturgiæ , in qua finita concione , & Epiſtolæ ac Evangelii lectione , Catechumeni exire jubebantur , Diacono dicente „ Ite Miſſa eſt „ ideſt excedite . Quare , ut tanta res rite & ordine peragererur , nec forte eorum aliquis remaneret , qui intereſſe non poſſet , neceſſe fuit , publice & ſolemniter miſſionem fieri . Neceſſitas ergo ceremoniæ huic cauſam dedit , atque hinc , ideſt non aliunde quam a rei ipſius natura , origo eſt repetenda .

14. Inter ea quæ ad Dei ſanctorumque cultum faciunt,ſunt Eccleſiasticæ *Supplicationes* , ſive , ut magis vulgato vocabulo dicimus *Proceſſiones* in feriis præſertim *Rogationum* . Verùm hic multa permiſcentur ab Adverſariis,quæ omnino ſecernenda ſunt. Polydorus Virgilius qui imitatione Ethnicorum Proceſſionum ritum inductum affirmat , noſtras ſic deſcribit , ut & ſacras Effigies circumlatas prædicet , & ludentem equitum ac peditum pompam . Eſto: ſit hic populi nunc Chriſtiani alicujus mos , aut multorum etiam. Erantne hæc antiquis ſæculis ? Equidem ſi de veterum noſtrorum moribus loquamur , quos ſolos hic ſpectamus ; illam circumlationem imaginum , ad cultum augendum , & rudiorum pietatem fovendam , quæ poſterioribus temporibus facta eſt , & nunc quoque fit , apud veterem auctorem nunquam me reperiſſe memini . Circumlatas quidem Sanctorum Reliquias legi , ad colligendas pecunias , quibus paupertati Eccleſiarum ſuccurreretur , & ad loca quæ Eccleſiis cedebantur , occupanda : cujus rei teſtimonia atque exempla multa Ducangius (1) collegit . In Dedicatione quoque Eccleſiarum , præcipuas Dioeceſeos totius Reliquias allatas,Ducangius item (2) docet . Sed hæc quoque , etſi non omnino argumento noſtro congruunt, procul abſunt ab antiquiſſimorum temporum inſtitutis & moribus . Quod ſi non ita eſſet , adhuc tamen in his Chriſtianis præiviſſe Hebræos , oſtendere facile poſſemus , ut quod iſti de Arca facerent , illi in ſacris Imaginibus aut Reliquiis præſtarent . Nam *ſi quando bellum populo ingrueret* , ait S. Athanaſius (3) , *Arca quæ Legis volumina continebat , omnes præcedebat , & id illis æque ad ſubſidium ſufficiebat , ac quælibet acies* : qua de re ſacrorum librorum legendi explanatores , atque in his Cornelius a Lapide (4). Nihil ergo eſt, cur huc Ethnicorum

(1) V. *Reliquiæ* .
(2) V. *Encænia* .
(3) *Ad Marcellin. de interpr. Pſ. n.32.*
(4) *Ad loc. I. reg. cap. 4. v.3. Afferamus ad nos de Silo Arcam fœderis Domini .*

corum ritus inducantur, tamquam norma Chriſtianorum: præſertim cum ab illis, publico & ſolemni more, circumlatas Deorum imagines, non facile ſit veterum auctoritate atque exemplis tueri: modo excipiamus, quæ ad fluvium Almonem Cybeles ſtatua ad lavandum deducebatur; aut Gallorum Sacerdotum privata Deæ ſuæ ad ſtipem colligendam circumlatio, quæ neque huc pertinent.

15. Sed ipſas ſupplicationes, proceſſioneſque generatim inſpiciamus. Qui noſtras ab Ethnicis moribus deducunt, duo tamquam certa ponunt, quæ ſunt ipſa incertiſſima. Primum quidem eas fuiſſe antiquis ætatibus uſitatas a Chriſtianis. Obſtabat enim ne fieri poſſent, longe lateque diffuſus Ethnicæ ſuperſtitionis dominatus. Quamobrem earum defenſor acerrimus Gretſerus, ſi de antiquiſſimis temporibus ſermo ſit (1), Tertulliano & veterum PP. locis quæ afferuntur animadverſis, rem minime iis confici poſſe concedit. Serarius quoque, alter, qui de eodem argumento uberrime ſcripſit (2), vocabulo *Proceſſionum* ſi in vetuſtiorum ſcriptis aliquando occurrat, nil aliud venire putat, quam ad Eccleſiam pergere. Atque addit Menardus (3), Catholicorum hunc ritum, certo ordine & modo ſimul ad Eccleſiam procedendi, primùm occepiſſe Conſtantinopoli; inductumque a S. Jo: Chryſoſtomo, ad frangendum Arianorum faſtum, qui propagandæ hæreſeos ſuæ cauſa, ut Sozomenus narrat (4), facere hoc primi inſtituerant: quod Nicephorus (5) pariter indicare videtur. Contra quidem Tertulliani auctoritate contendit Fileſacus (6). Verum præoccupaverat id Gretſerus; & qui Tertulliani aliorumque quæ afferuntur loca diligenter expendat, rem ſibi magis idoneis teſtibus probatam velit. Alterum, de quo minime conſtat, eſt Ethnicorum ritus iſte, certo quodam ordine & modo ſimul procedendi. Nam qui de ſupplicationibus ſuis Ethnici Scriptores loquuntur ita eas nobis repræſentant, ut templa Deorum adita, nulla certa lege, & modo, quo tempore libitum unicuique erat, ſignificare videantur. Sic Livius (7) narrat ſupplicationes in biduum decretas: & *ſupplicatum iere*, inquit, *frequentes viri feminæque*; & alibi (8) *Juſſi cum conjugibus ac liberis ſupplicatum ire . . . omnia delubra implent; ſtratæ paſſim matres crinibus templa verrentes &c.* Nihil hic aut uſquam alibi de ordine eundi ac modo; ſed, aut quibus Diis ſuppli-

(1) *De Proceſſion. lib.I. c.2.*
(2) *De Proceſſ. lib.I. c.1.*
(3) *Ad Sacram. S. Greg. not.* 471.
(4) *Lib. VII. c.8.*
(5) *Lib.* 13. *cap.*8.
(6) *Select. lib.II.*
(7) *Lib.* 10. *n.*23.
(8) *Lib.* 3. *n.*7.

ſupplicaretur (1), aut ad omnia illorum pulvinaria ſupplicatum iſſe dicuntur (2), aut in compitis omnibus ſupplicatum (3), aut quot continuis diebus (4). Solùm apud eumdem Livium legimus (5), edictum, *ut omnes qui ex una familia eſſent pariter ſupplicarent*: nimirum, ut non diviſim, ſed ſimul illi facerent; quod edictum ſingulare eſſe, admonet Petrus Taffinus (6). Quam vero Livius idem (7) *vagam ſupplicationem* vocat, nihil aliud ſignificat, quam injuſſam, & propria populi voluntate ſuſceptam; ut ex ejusmet verbis colligunt viri docti. Ait enim; *Populus injuſſu, & altero die frequens iit ſupplicatum: & hæc vaga populariſque ſupplicatio, ſtudiis prope celebratior fuit*. Fruſtra igitur, ſupplicationum ſive Proceſſionum origo ab antiquis moribus petitur, maxime vero Ethnicorum.

16. Nec vero de *Rogationibus*, quarum cauſa Proceſſiones inſtituuntur, hic ego dicerem; niſi eas inter ceremonias ab Ethnicis deſumptas, docti viri retuliſſent, & a Robigalibus repetendas eſſe dixiſſent: quo nihil poteſt eſſe magis a veritate abhorrens. Quid enim cum ritu hoc noſtro, a quo terræ fructuum ubertatem petimus, precibus in unum ſimul collatis, & ad plebem excitandam ad orandum, qui ſunt Clero adſcripti bini per Urbem procedunt; aut Deus Robigo cui illi ſupplicabant; aut extorum canis, & ovis quæ flammis incendebant ſacrificium, aut in Nomentana via pompa procedens: quæ omnia nobis Ovidius (8) deſcripſit. Sed, quod caput eſt, nihil id ad quæſtionem quam hoc loco verſamus. Nemo enim ignorat, quod Gregorius Turonenſis (9), Sidonius Apollinaris (10), Avitus (11), Aimoinus (12), aliique uno ferme conſenſu nobis omnes tradidere; atque ex his Serarius (13), Hugo Menardus (14), Card. Bona (15), Martene (16) &c., Mamercum Viennenſem Rogationum auctorem & quaſi parentem extitiſſe, *dum urbs illa multis terreretur prodigiis*, ut Gregorius ſcribit. Et Mamercum quidem hunc primum *inveniſſe*, *inſtituiſſe*, *invexiſſe*, ut Sidonius loquitur (17), non, ut Gretſerus volebat (18) *inſtau-*

(1) *Lib.*23. *c.*3.
(2) *Lib.*41. *n.*9. *lib.*45. 16.
(3) *Lib.*38. *n.*36.
(4) *Lib.*34. *n.*55.
(5) *Ibid.*
(6) *De ann. ſecular. cap.*15.
(7) *Lib.*3. *c.*63.
(8) V. *lib.IV. Faſt. v.*905.
(9) *Lib.II. Hiſt. Franc. c.*43.
(10) *Lib.I. ep.*7. *lib.VII. ep.*14.
(11) *Serm. de rogat.*
(12) *Lib.I. de geſt. Franc.*
(13) *Lib.I. de Proceſſ. c.*8.
(14) *Ad Sacr. S.Gr. not.*471.
(15) *De Div. Pſalmod. c.* 14.
(16) *De antiq.E.D.in off.c.*27.
(17) *Lib.*7. *ep.*14.
(18) *Lib.I. de Sacr. Proc. c.*6.

ſtauraſſe ſacras Rogationes, probat Menardus. Atqui Mamercus, ſequioribus ætatibus fuit, ſæculo nimirum V., de cujus ritibus & ceremoniis non quærimus. Nolim equidem negare, antiquioribus etiam temporibus aliquod extitiſſe Religionis obſequium ad eumdem finem, quem Rogationibus Eccleſia præſtituit; ut terræ ubertatem, & ſegetum ac fructuum maturitatem ac copiam a Deo impetraremus, quæque hæc impedire poſſunt averteremus. Fuerint etiam eadem de cauſa Robigalia a Paganis inſtituta. Quid? Ideone ab eis noſtra hæc accepimus? Et a Gentilibus admoneri nos oportuit, ut quæ ad victum pertinent a Deo poſtularemus: cum inſtituti a Servatore noſtro ſimus, imperatumque ſit nobis, ut a Patre qui in cœlis eſt quotidianum panem peteremus, ideſt, ut Auguſtinus, & Patres alii exponunt, quæ ſunt ad nos alendos, vitamque ſuſtinendam neceſſaria? Addo etiam, neque hoc ab illis, ſi unquam id fecerunt, edoceri debuiſſe, nec præeuntes habere exemplo ſuo; ſed maxime obvium fuiſſe, quodque omnibus omnino ſuccurreret; ea ratione poſtulare, quæ eſt ad res impetrandas conducens magis, ideſt ut communiter; & facto veluti agmine Deum precibus aggrederemur; publiceque, & pluribus in locis laudantes colenteſque Deum, illius etiam opem implorandam eſſe demonſtraremus. Quantum enim hoc ritu modoque oratio facta valeat, uberrime exemplis multis, quos modo laudavi Serarius & Gretſerus docuerunt.

17. Simillima ſunt, quæ de ritibus aliis dici poſſunt, quos Adverſarii obtrudunt; Feſti Sanctorum omnium; commemorationis omnium Defunctorum. Sunt enim recentioris multò ætatis inſtituta, quam hic velimus; & ipſorum præterea alia cauſa aſſignari debet; ideſt ex iis quas ſuprà recenſuimus, quarta; Catholica dogmata, ex quibus ipſa per ſe, nullo admonente aut præeunte ſponte dimanant; ſunt autem cultus Sanctorum, & valor Suffragiorum pro fidelibus defunctis. Cum enim neque in illis colendis, neque in his adjuvandis præteriri Eccleſia ullum velit; ideo neceſſe fuit, ut ſolemnia iſta generatim inſtituerentur. Sed, quod modo dicebam, de origine dumtaxat rituum illorum quærimus, qui primis Eccleſiæ ſæculis uſurpati paſſim ſunt, quoad Ethnica ſuperſtitio in Romanum Orbem dominata eſt. Novimus enim aliter factum poſterioribus temporibus, quibus recens ad Fidem converſis nullum, aut minus ſane periculum imbibendæ rurſum ſuperſtitionis imminebat. Quare Mellito Gregorius (1) mandat aliquid, quod

(1) *Lib.XI. ep.79.*

quod immutatæ, pro temporum conditione, veteris diſciplinæ ſpeciem præbere poteſt. Ad tempus vero, de quo agimus, nec ad quæſtionem noſtram, hactenus commemorata pertinent, de Inſtituto die feſto Sanctorum omnium, de commemoratione fidelium Defunctorum; quæ recentioris multò ætatis ſunt, ut viri eruditi norunt, docuitque præ ceteris Ludovicus Thomaſſinus, & s. m. Benedictus XIV. Addimus Canonizationem Sanctorum, cujus originem a Gentilium apotheoſi multi repetunt, præcipue vero Jo: Franciſcus Buddeus ſingulari diſſertatione (1), Annales, veteraque monumenta, *indubitatos* veluti *teſtes* allegans opinionis ſuæ. Verùm hic quoque, quod alibi adnotavimus, res ipſa a rei adjunctis ſecernenda eſt; ideſt ſingulares ceremoniæ, quibus apud nos fit, quibuſque ab Ethnicis peragebatur; a re & rei ſumma, quæ eſt alicujus inter Sanctos beatoſque homines, qui in cœlo Deo fruuntur, & ſuo nobis patrocinio opitulari poſſunt, adſcriptio. Et de ritibus quidem ſi loquamur, nemo qui noſtros cum Ethnicorum ritibus comparet, non exiſtimabit, adeo eſſe inter ſe diverſos, ut nulla appareat ſimilitudo; ita ut horum imitatione adſcitos eſſe illos affirmare, hominis ſit vel nimium impudentis vel parum ſani. De his fuſe s. m. Benedictus XIV. (2), hoc ipſum demonſtrans Canonizationem noſtram ab apotheoſi Gentilium originem non habuiſſe. Atque hi quidem Chriſtiani ritus recentiorum ſunt temporum quàm hic quærimus. Etenim antiqua Canonizatio, ut bene etiam animadvertit Honoratus a S.M. (3), res erat ſimplex & ſine ullo ferme ceremoniarum apparatu; nec aliud omnino, niſi, ut eam Bellarminus (4) deſcribit, probante Juſto Fontanino (5); *Publicum Eccleſiæ teſtimonium de vera ſanctitate & gloria alicujus hominis jam defuncti*: quod teſtimonium perhibebatur, ſive deſcriptione ejus nominis in Eccleſiæ dyptichis, ſive, ut Cyprianus indicat (6), adnotatione diei quo ad cœlum demigraverat, & in ſacra liturgia commemoratione. Atqui hoc ex dogmate recte deſcendit de cultu & invocatione Sanctorum. Si enim colere & invocare Sanctos poterant vel debebant Chriſtiani, neceſſe omnino erat, ut qui hi eſſent, ne errarent, ab Eccleſia edocerentur, atque hæc, quemadmodum Optatus loquitur

(1) *De origine ἀποθεώσεως ſeu Canonizationis in Eccleſia Romana: in ſyntagm. Diſſert. Theolog. pag.* 634.

(2) *Lib. I. de Canoniz. SS. c.* 1.

(3) *Animadv. in reg. Crit. tom.* 2. *lib. I. diſſ. I. art.* 5.

(4) *Lib. I. de SS. Beat. cap.* 7.

(5) *In Præf. Cod. Can.*

(6) *Epiſt.* 37.

tur (1),Martyres vindicaret. Nulla ergo ab Ethnicis ceremoniis huc origo adduci poteſt.

18. Erit fortaſſe cui negotium faceſſet illud de votivis tabellis, accepto beneficio, exponi & altaribus appendi ſolitis. Nam iſtud in Gentilium more poſitum fuiſſe, dubitare nos non ſinunt loca veterum præſertim Poetarum Horatii (2), Tibulli (3), Juvenalis (4), ac præterea antiqua quæ id genus multa habemus in eruditorum Theſauris, & Muſeis monumenta, in quibus eſt etiam Romani Collegii Muſeum ab Eminentiſ. Card. de Zelada nuper eximie reſtitutum atque ornatum. Hoc vero idem fuiſſe Chriſtianorum inſtitutum, adeo perſuaſum eſt viro erudito qui *de Theca calamaria* tomos duos compoſuit, ut contendat (5) etiam beneficio non impetrato, votivam tabellam apponere conſueviſſe Chriſtianos; quod producto exemplo pugnat, lapide ſcilicet hæmatite (ſic enim qui eum in fronte operis ſui repræſentavit, deſcribit (6)) ubi antiquo opere inſculpta extat effigies boni Paſtoris veſte breviori, & caligis more pene Paſtoritio induti, qui ſegregans oves ab hœdis, ſublatiſque in cœlum manibus Patri gregem ſuum commendat, docetque quam diverſa in ſupremo die ovis & hœdi ſors ſit futura. Et parte altera legiturGræcis verbis ΑΓΑΘΗ ΗΝΑΚΟΗΘΗ. Sic vero vir eruditus litteras has interpretatur, *Agatha non exaudita eſt*. Nobis tamen minime firmum id fundamentum videtur, cui tam novum ædificium ſuperſtruxit; cum alias, & fortaſſe commodiores interpretationes patiatur. Et is quidem quem modo laudavi de balneis Chriſtianorum ſacris Auctor, poſtquam aliam explicationem alibi (7) dederat *Bone exaudi nos*, hic formulam inſcribi euchariſticam putat, hoc ſenſu *Agatha rurſum exaudita eſt*, nec tamen vult tabellam fuiſſe aliquam quæ altari appenderetur (& vetare videtur operis parvitas), ſed cum gemma tenuis corolla circumquaque colligetur, annulo deſuper eminente, ſatis patere arbitratur, immiſſo per annulum loro, Chriſtianam feminam collo appenſam illam geſtaſſe. Quid ſi ab eodem, ut iſti putant, Græco verbo interpretemur *Agatha rurſum vocata eſt* eo ſenſu quem dant Græci ἀκούω, & latini verbo ſuo *audio*? Magis id convenire videtur imagini boni Paſtoris, ovem minus audientem vocan-

(1) *Lib. I. num.* 16.
(2) *Sat. II. l.*33.
(3) *Lib. I. el.* 3. *v.*27.
(4) *Sat.*12. *v.*27.
(5) *Pag.* 149.
(6) *De Sacr. Chriſtian. balneis. Pag.XI.*
(7) *Tom.* 42. *collect. Calogerà pag.* 372.

canti ac conquirenti ; quod bona illa Agatha vel animi demiſſione, vel facti pœnitens, voluerit ſignificare. Poſſes etiam a Græco alio verbo νοῶ pro νοέω quo Callimachus aliique Scriptores utuntur, accerſere illud ἠγακονήθη, aliaſque explicationes comminiſci. Sed non vacat in re adeo dubia immorari. Ajo hoc ſolum, utrum antiquis Chriſtianis mos ineſſet votivas has tabellas appendendi; valde eſſe incertum; neque id veteribus monumentis adhuc fuiſſe probatum: obſtare etiam nonnihil videtur Clementinarum auctor, certe antiquus (1), Ethnicorum morem illum deridens; *Alii vero ægroti poſt preces, recepta caſu ſanitate, iis, quos invocaverant adſcripſerunt, & donaria appenderunt*; quod non eſſet, credo, facturus, ſi idem apud Chriſtianos uſus invaluiſſet. Sed hic quoque largior Adverſariis noſtris, in re eadem cum Ethnicis conveniſſe Chriſtianos. Non continuo hi dicendi ſunt ab illis hunc ritum deſumpſiſſe; ſed iſtum quoque ceteris, quæ a natura profecta diximus, inſtitutis annumero. Eſt enim naturæ lege inditum nobis, ſi grati eſſe volumus, omni ope curare, ut accepti beneficii memoria, in futuras ætates quaſcumque nota teſtataque omnibus perſeveret.

19. Abſolvimus eam partem rituum quæ ad Dei Sanctorumque cultum pertinet. Nam ritus in Deiparæ Purificatione ſervatos, recentioris quàm volumus eſſe temporis, compertum eſt, cum ante Gelaſium Papam, vergente ad finem Sæculo V. non eſſe inſtitutum hoc feſtum, Thomaſſinus, Florentinius, aliique AA. conſentiant, quos magno numero recenſuit Benedictus XIV. (2): tuncque ajunt nefarios ſublatos eſſe Lupercales ludos qui menſe Februario celebrabantur; Sergium vero Pontificem Sæculo VII. Proceſſionem cum candelis addidiſſe. Quod ſi, ut nonnulli contendunt, feſtum illud antiquiùs eſt in multis Orientis Eccleſiis celebratum, Proceſſio quoque illa Sergio eſt vetuſtior; cum tamen Proceſſiones nullæ primis Sæculis apud Chriſtianos eſſent, ut ſupra diximus; nihil hæc major aliqua antiquitas ad rem noſtram facit.

20. Venio ergo ad alteram partem de pedum Pontificis Romani, manuum Epiſcoporùm oſculo, de Sacrarum veſtium ornamentis, de exequiis mortuorum. Exequar tamen brevi; tum quod ex dictis facile, hæc quoque intelligi poſſunt, tum quod exercitationi noſtræ fines arctandi ſunt; addo etiam occupatam eſſe magnam horum partem, aliorum ſtudio & labore. Nam quod pertinet ad deoſculationem pedum Romani Pontificis,

(1) *Homil. IX.* §. 17.

(2) *De Feſt. lib. II. c.* 2.

ficis, extat libellus de hoc argumento ſcriptus a Jo. Stephano Valentino Epiſcopo Veſtano ubi (1) Joannem Cuſpinianum hæreticum hominem refellit, qui adorationem hanc pedum Romani Pontificis accepiſſe Chriſtianos voluit a Gentilibus, quod hi idem Diocletiano præſtiterint. Eſt autem ejus refutatio hujuſmodi, ut dicat morem hunc communi omnium gentium conſenſione firmatum, a natura ipſa defendi, ideſt ejus inſtinctu præſcribi. Et revera erga Reges ſuos id præſtitiſſe Perſas, Parthos, Orientales populos alios, in confeſſo eſt. Vidimus autem ſuperius naturæ inſtinctum & legem, ex hac morum ſimilitudine & communione maxime apparere. Quod ſi id Romanis diſplicuit, ut ex Seneca (2), & Ariano (3) colligimus, qui Cajum Caligulam ideo reprehenderunt; mirandum non eſt, gentem libertati aſſuetam, & quæ ad libertatem omni tempore, viribuſqne omnibus contendit, id quod ſubjectionis argumentum maximum erat, improbaſſe. Ceterùm hoc natura ipſa inſtillare nobis videtur, ut cui nos eſſe ſubjectos volumus, aut debemus, hujus infimæ corporis parti, ſupremam admoveamus noſtram, oſculumque, amoris & benevolentiæ indicium, tribuamus. Hinc illa *ad pedes accidere ſternere ſe ad pedes, abjicere, projicere* (4) *veſtigia adorare* (5) *&c.*: quæ apud omnes Scriptores exſtant; & ut de Eccleſiaſticis Scriptoribus dicamus, Epiphanii ad Jo. Jeroſolymitanum (6) obſecratio illa contra Origenianum dogma; *Quapropter obſecro te, dilectiſſime, & advolutus pedibus tuis precor, præſta mihi & tibi, ut ſalveris*: Orientalium Epiſcoporum ad Symmachum Papam (7) *Sancta adoramus tua veſtigia*. His ſimilia alia multa quæ Jacobus Gothofredus (8) adnotavit, videri apud ipſum poſſunt, apud Salmaſium (9) &c. Poſſumus etiam aliunde ritus hujus originem arceſſere, ab Hebræis. Nam id eos facere ſolitos intelligere poſſumus exemplo Mariæ Magdalenæ de quo Chriſtus (10) *Hæc autem ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos*. Id enim feciſſe videtur, quod Magiſtris diſcipuli, ſeu Dominis ſervi facere apud Hebræos conſueverant. Verum non in

(1) *De oſculatione pedum Romani Pontificis cap.* 2.

(2) *Lib. II. de Benef. c.* 12.

(3) *Lib. II. in Epictet.*

(4) *V. Ciceron. I. ad Attic. ep.* 14. *&* 10. *VIII. ep.* 9. *Pro Sext. n.* 11. *&c.*

(5) *Vid. Comm. ad Iſaj.* LX. 14.

(6) *Inter Hieronymian. ep.* 51. *n.* 3.

(7) *Ep.* 8. *Epiſtolar. Symmach. tom.* 4. *Labb. ed. Pariſ. col.* 1307.

(8) *Ad L. Un. C. Th. De Præfect. Sacr. Cubic.*

(9) *Ad hiſt. Aug.*

(10) *Luc. VI.* 45.

In hoc mihi laborandum eſt, quod non antiquiſſimi temporis ritum eſſe, paſſim conſentiunt. Platina hunc ritum a Conſtantino Papa, ideſt Sæculo VIII. inductum tradit; alii a Gregorio VII, cujus eſt decretum illud (1). *Quod ſolius Papæ pedes omnes Principes deoſculantur*; alii aliunde, ſed multo recentiori ætate. Id ergo, non modo Cuſpiniano ceteriſque hominibus heterodoxis, præſertim vero Martino Kempio, cujus eſt in libro *de Oſculis*, integra Diſſertatio (2) *De oſculis pedum Pontificis Romani*, ſed Vergilio quoque Catholico Scriptori, ſcribenti (3) de pedum oſculo; *Is honos hodie Romano Pontifici fit, qui adeuntes ſe ad ſacra pedum oſcula admittit, ceteri vero Antiſtites dexteram manum averſam adeuntibus religioſe oſculandam porrigunt*; *quod vel ab Ethnicis ſumptum conſtat*. Adeas etiam qui de hoc argumento ſcripſere, ideſt præter Joſephum Stephanum Valentinum, M. Antonium Mazzaronium (4), Chriſtianum Lupum (5) &c.

21. De manuum oſculi origine idem videbatur Polydorus ſentire. Sed quem Plinii locum allegat (6) is ſolvere adverſus ipſum quæſtionem hanc videtur. Ait enim Plinius; *Ineſt & aliis partibus quædam Religio* (dixerat enim; *Hominis genibus quædam Religio ineſt, obſervatione gentium: hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, adorant, fortaſſis, quia ineſt iis vitalitas*, quod ex Homero confimatur (7) cujus locum hic recitat Harduinus) *ſicut dextra oſculis averſa appetitur, in fide porrigitur* &c. Nam innuit, hoc ipſum natura deberi. Argumentum etiam recurrit ſæpius adhibitum de communi apud gentes uſu, ut ſe illis inferiores, obſequentes oſtendant. De Ægyptiis teſtis eſt Apulejus (8) de Ægyptio vaticinatore loquens: de Perſis apud Xenophontem Cyrus (9) qui moriens exoſculandam dexteram ſuis porrigit: de Græcis Homericus ille Eumæus exoſculans (10) manus Telemachi heri ſui. De Romanis Tacitus, apud quem (11) renunciato Othone Imperatore, deſcribuntur *ruere cuncti in caſtra . . . exoſculari Othonis manum*. Servos maxime Dominorum manibus dediſſe oſculum, vel potentioribus alios, Plutarchus (12), Arianus (13), Sene-

ca

(1) *Dictat. can.* 9.
(2) *Diſſert.* X.
(3) *Lib. IV. de invent. rer. c.* 15.
(4) *De trib. coron. & de oſcul. SS. ped.*
(5) *Ad can.* 9. *Dict. Gregor.*
(6) *L. XI. c.* 45. *n.* 103.
(7) *Il. I. v.* 501.
(8) *Lib. II. Aſin. aur.*
(9) *Lib. VIII. Pæd. c.* 7. *p.* 550.
(10) *Odyſſ. XVI. v.* 15.
(11) *Lib. I. Hiſt. n.* 45.
(12) *Plutarch. in Caton.*
(13) *In Epictet. II.* 19.

ca (1), Lucanus (2) &c. ſignificant. Hinc ut ceteris blanditetur Candidatus apud Senecam (3) *eorum manus oſculis conterit quibus deſignatus contingendam manum negaturus eſt*. De ſtatuis Deorum Lucretius. (4)

.... tum portas propter, aena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterque meantum:

quod Turnebus (5) interpetratur de Deorum ſimulacris conſtitutis in urbium portis, quæ qui urbes ingrederentur aut egrederentur, ritu quodam Religionis, tacta dextera, manuque ori ſuo admota, ſalutare ſolerent; Cruchius tamen de oſculis explicat. Sed illud quoque de tactu dexteræ manus (quod certiſſimis teſtibus olim factum probare poſſemus) oſtendit populorum perſuaſionem, Religionis aliquid manui ineſſe. Eſt tamen aliud quod in deoſculandis Epiſcoporum manibus ſpectemus; ſpiritalem ſcilicet illorum poteſtatem, præſertim cum manu dextera benedicere populis ſoleant: eſt enim manus, potentiæ (cum manus maximè ad operandum adhibeamus) ſymbolum quod & monumenta vetera in quibus manus expreſſa cernitur (6) & vetera adagia (7) probant. Non ergo aliunde, niſi a natura ipſa, vel etiam a myſteriis rerum, quæ in divinorum librorum effatis continentur, ritum hunc arceſſere debemus; niſi etiam placeat ad Hebræorum mores referre.

22. Ab his poſtremis maxime repetendum eſt, quæ de Sacerdotum & Epiſcoporum ornamentis antiqui uſus habemus; quæ tamen pauca ſunt. De his vero tam multi ſcripſere, ut ſupervacuus videri poſſit labor omnis noſter; & multa etiam quæ diximus, ſi fuſius de his ageremus, repetenda eſſent. Tranſimus ad exequias & mortuorum funera, quæ ad idem caput revocavimus quæ ſuperiora. Hic maxime Marangonius (8) ſententiam ſuam valere debere putat de Ethnicorum ritibus ab Eccleſia uſurpatis; qui ſcilicet procul aberant a ſuperſtitione. Sed ipſemet primò fatetur; quod pertinet ad condienda aromatibus corpora, ad luctum etiam productum ad plures dies, Hebræorum in moribus fuiſſe. Redit ergo res tota illuc, ut nos pariter, quemadmodum Ethnici, faces, & cereos in

(1) *Epiſt.* 47.
(2) *Lib.* II. *Pharſ. v.*113.
(3) *Ep.* 119.
(4) *Lib.* I. *v.*317.
(5) *Adv.l.*18.*c.*6. & *l.*25.*c.*1.
(6) *Vid. Thomaſ. de donat.*
(7) Del Rio *Ad. V. T. t.* 1. *Ad.* 102.
(8) *Cap.*30.

In fidelium exequiis ab antiquiſſimo tempore accendamus. Verum nihil minus propoſito Scriptoris illius, juvat. Ritus enim iſtius origines plures aſſignari poſſunt, ut Ethnicis minime iſte debeatur. Diximus ſupra (1) in lætitiæ argumentum, ut hoc faciamus, admoneri a natura: quæ etiam cauſa fuit, ut in Martyrum natalitiis aliiſque diebus feſtis idem faceremus. Atque hinc nimirum Hieronymus (2) Vigilantium refellens, *Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium accenduntur luminaria jam Sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum*. Ex quo loco Bellarminus (3), & Baronius (4) alia quædam verba quæ eodem ferme loco habet, quibus lumina medio die accenſa in Martyrum honorem improbare videtur, explicant: cui explicationi addere fortaſſe aliam poſſes, de luminarium nimia copia, qua Gentiles imitari Chriſtianos vir aliquis imperitus ſuſpicari poſſet; de quibus Gentilibus & eorum Idolis Baruch (5) *lucernas accendunt, & quidem multas*. Hæc de lætitiæ indicatione cauſa eſſe potuit, cur etiam in Fidelium defunctorum exequiis luminaria accenderentur. Hoc enim maxime curabant Majores noſtri, ut mortis metum eximerent Chriſtianis, & ob immortalitatis ſpem, mortem optandam potius, quam abhorrendam avuſandamque docerent. Hinc teſtimoniorum thema Cypriano (6), *Neminem contriſtari morte debere, cum ſit in vivendo labor & periculum, in moriendo pax, & reſurgendi ſecuritas*. Sed maxime hoc argumentum verſat in libro *de Mortalitate*, ubi etiam teſtatur, ſe conteſtatum aſſidue, & publice prædicaſſe; *fratres noſtros non eſſe lugendos, accerſitione Dominica de ſeculo liberatos*; *cum ſciamus* inquit, *non eos amitti ſed præmitti, recedentes præcedere, ut proficiſcentes, ut navigantes ſolent, deſiderari eos debere, non plangi, nec accipiendas eſſe hic atras veſtes, quando illi ibi indumenta alba jam ſumpſerint, occaſionem dandam non eſſe Gentilibus, ut nos meritò ac jure reprehendant, quod quos vivere apud Deum dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus*: atque in hanc rem affert Pauli illud (7); *nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri qui ſpem non habent*: Extat etiam Nyſſeni elegans illa oratio (8) qua docet, non eſſe dolendum ob eorum obitum qui in fide dormierunt. Atque

(1) *Num.* 4.
(2) *Contr. Vigilant. n.*8.
(3) *Lib.II.de cult. SS.c.*3.*&* 4.
(4) *Ad a.* 58. *n.* 72.
(5) *Cap.* VI. *v.*1.
(6) *Lib.II. Teſtimon. cap.* 58.
(7) *I. Theſſ. IV.*
(8) *Tom.*3. *pag.*617.

Atque hinc nimirum, quod viri eruditi obſervarunt (1); mortis nomen quantum poterant evitabant Chriſtiani ob ſpem reſurrectionis, & ſempiternæ vitæ. Itaque pro mortuo, dicebant *præmiſſum*, & pro morte *obitum*, *exceſſum*, *dormitionem*, *& aſſumptionem*. Ob id ergo ut lætandum de morte eſſe fidelium demonſtremus, cerei accenduntur, atque a ccendebantur olim in exequiis: quod loca probant veterum ſcriptorum a Marangonio producta; quibus addi poteſt Hieronymus, in funere Paullæ, inducens Pontifices, *lampadas*, *cereoſque* præferentes (2). Ut enim egregie Chryſoſtomus (3), vetans ipſe quoque, lugere nos qui e vita diſceſſere; *dic mihi quid ſibi volunt claræ lampades? Annon eos tamquam athletas deducimus?* quibus verbis ſpectat ille ad honores, quibus ſummo cum gaudio a ſuis publicorum certaminum victores excipiebantur; de quibus Petrus Faber (4).

23. Altera erat cauſa, cur in Fidelium exequiis Chriſtiani lumina adhiberent; ideſt effata quædam Scripturarum, quæ cum in animo inſculpta haberent, ad hæc Chriſtianos ritus conformabant. Indicat hoc Chryſoſtomus, ſubdens ſuperius relatis verbis; *Unde & Virgines illæ Evangelicæ ſemper habent accenſas lampades ſuas: & ad Apoſtolos dicitur; Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: & de Jo. Baptiſta; Ille erat lucerna ardens, & lucens; ut ſub typo hominis corporalis, illa lex oſtendatur, de qua in Pſalterio legimus, lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, & lumen ſemitis meis.* Adde aliud, quod Fideles *filii lucis* in ſcripturis appellentur (ut adnotavit etiam Bellarminus (5)), & Chriſtum ſecuti, qui eſt *lux vera, quæ illuminat omnem hominem*, in luce ambulaverint, ita ut eos tenebræ non comprehendiſſe credantur. Atque hinc viſum illud quod refertur in Actis S. Montani (6), Zenoni objectum; *Oſtenſum eſt ei produci ſingulos quibus prodeuntibus lucernæ ſingulæ præferebantur: cujus autem lucerna non proceſſerat, nec ipſe procedebat: & cum proceſſimus nos cum lucernis noſtris, expergefactus eſt; &, ut nobis retulit lætati ſumus, fidentes, nos cum Chriſto ambulare, qui eſt lucerna pedibus noſtris.* Denique tertia cauſa, ſimilis ſuperioribus, & quam paulo ante attigimus; communis autem eſſe potuit Ethnicis, fides immortalitatis; *Neque enim*, ut bene Bellarminus arguit (7) *cereos accen-*

(1) *Vid. Rigalt. ad ep. 3. Cypr. Baluzium ad ep.* 66.
(2) *Epiſt.* 108. *n.* 29.
(3) *Homil. IV. in ep. ad Hebr.*
(4) *Agoniſt. lib.* II.
(5) *Lib II. de Purgat. cap.* 19.
(6) *Ap. Ruinart. Act. ſinc.*
(7) *L. all. cap.* 12.

cenderemus, niſi animos vivere, poſt mortem corporum ſignificare vellemus. Quò ſpectant etiam frequentiſſimæ quæ in ſepulchris veteribus inveniuntur, lucernæ fictiles. Quam cauſam ideo dixi Ethnicis quoque potuiſſe eſſe communem, ut inde ipſi etiam cereis uterentur in funeribus, quod vitam alio commodiori nomine appellare neſciebant quam lucis. Hinc Plato (1), interitum ortumque hominum explicans, eſſe ait illos, καθάπερ λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντες ἄλλοι ἐξ ἄλλων: quod eleganter expreſſit Lucretius (2).

Et quaſi curſores vitai lampada tradunt

Atque inde illi in Promethei honorem, qui hominum vitæ parens habebatur, λαμπαδοφορίων ludi. Nihil ergo ritibus his noſtris, cum Gentilium ceremoniis. Nam quod præterea ſuffitus & thura adhiberentur (ſi uſus hic olim fuit), quod condirentur corpora unguentis, honores denique quicumque ſolemnes illis haberentur, præter jam dicta, in cauſa fuiſſe videtur, ſpes reſurrectionis ipſa, & corporis immortalitatis, in quod veluti domicilium ſuum anima eſſet aliquando reditura; ita ut in honore eſſet, ſicuti regis alicujus etſi abſentis domus, & tabernaculum ad quod victor eſt poſtea Imperator reverſurus.

24. Diximus de ritibus quæ ad certas perſonas ſpectant, & ad fideles defunctos omnes: reſtant quæ ad mores pertinent. Sed cum recti integrique mores qui Chriſtianis perſcribuntur, ex naturæ ipſius legibus proficiſcantur; iis non multum immorabimur. Dicemus ſolum de Chriſtianorum jejuniis, & Quadrageſima, quam a Gentilium lectiſterniis Wolphangus Latius revocat, inepta ut mihi quidem videtur, deductione. Nam cum Quadrageſima noſtra, abſtinentia a certis ciborum generibus & jejunio contineatur, Romanorum lectiſternium convivium habebat ex victimis in templis deorum immolatis, ad quæ hoſpites vocabantur: immo, *promiſcuo uſu rerum omnium in propatulo poſito, notos ignotoſque paſſim advenas in hoſpitium ductos ferunt*; ut Livius loquitur (3) lectiſternium deſcribens primò in urbe celebratum. Nec propterea ſua habuiſſe jejunia Ethnicos, negamus. Nam teſtis eſt Herodotus, ubi Ægyptiorum mores deſcribit (4). ſacrificia eos peragere, *jejunio tamen*, inquit, *ſervato*. Livius, cum oſtenta multa in Urbe eſſent viſa; *eorum, ait* (5), *prodigiorum cauſa libros Sibyllinos ex S. C. Decemviri cum adiiſſent, renuntiarunt, jejunium in-*

(1) *Lib.* VI. *de Legib.*
(2) *Lib.*V. *n.*13.
(3) *Vid. Meurſ. Potter. &c. de lud. Græc.*
(4) *Lib.II. n.*40.
(5) *Lib.*36. *cap.*37.

inſtituendum Cereri eſſe, & id quinto quoque anno ſervandum. Nota etiam ſunt Iſidi ſacra jejunia, de quibus Apulejus (1) narrat; Iſidis gratia, *decem continuis illis diebus cibariam voluptatem coerceri*, præceptum ſibi eſſe: nimirum, ut Feſtus explicat, *Denariæ* erant, *vel tricenariæ ceremoniæ, quibus ſacra acturis decem continuis diebus vel triginta, certis quibuſdam rebus carendum erat*. Sed quis bene ſanus, aut Quadrageſimam aut Chriſtiana jejunia hanc nacta eſſe ab Ethnicorum jejuniis originem putet? Etenim generatim jejunium ſumptum, eſſe ex præcepto Divino, etſi peculiare tempus modusque jejunii, ſit in Eccleſiæ poteſtate, docet S. Thomas (2) & ceteri paſſim Theologi. Hinc ergo vera jejunii origo.

25. Quid vero regeras Chokiero, affirmanti corpus cædere ad avertendam libidinem & piæ afflictationis gratia, ad expianda peccata, fieri imitatione Lupercorum? nihil dici poſſe abſurdius. Ut ea nobis veteres deſcribunt (3); nobiles juvenes frequentes & Magiſtratus nudi per urbem diſcurrunt, ſcuticis obvios per ludum & jocum cædentes; multæ quoque principes feminæ ex compoſito offerunt ſe illis, ac manus ferientibus, ſicut in ludo litterario offerunt, creduntque id ad facile puerperium prægnantibus & infæcundis proficere ad conceptum: unde illud Ovidii ad nuptas (4).

Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ
Jam Socer optati nomen habebit avi

Confer cum iis, quæ Livius (5), Dionyſius Hal. (6) Juſtinus (7) Plutarchus (8) Valerius Maximus (9) & ceteri uberius tradunt, illud quod pie a rigidioris vitæ Chriſtianis fieri conſuevit. Eritne, præter verbera, quod ſimile aliquid invenias: quæ quidem ſi ritum eumdem facerent, cujus origo quærenda eſt, in ludos quoque litterarios, ſive in antiqua piſtrina abire neceſſe erit; aut, quod parum pie Thuanus aliique fecerunt, a Gretſero (10) caſtigati, erunt hi cum flagellantibus hæreticis permiſcendi. Originem ergo ſi laudabilis uſus hujus ſeu ritûs (quoniam ſic appellare illis placet) volumus, generatim ab illa corporis caſtigatione, revocabimus, qua Apoſtolus in ſervitutem redigebat corpus ſuum; peculiaris verò iſta caſtigatio

(1) *Lib.* 2. *metam.*
(2) 2. 2. *qu.* 147. *art.* 3. *Vid. Bellarm. lib.* II. *de bon. oper.*
(3) Plutarch. *in Cæſ. pag.* 65. *edit. Lond. P.* 1.
(4) *Faſt.* II. *v.* 425.]
(5) *Lib. I. n.* 5.
(6) *Lib. I. p.* 25.
(7) *Lib.* 43. 1. 6.
(8) *In QQ. Rom. & in Cæſar.*
(9) *Lib. II. II.* 9.
(10) *Nomine Jo. Bapt. Galli.*

tio, quoniam non horum temporum eſt, ſed poſteriorum, ab iis erit petenda qui de ea uberrime ſcripſerunt. His ſolum addemus; naturæ etiam inſtinctum homines edocere, ut Deum ſibi propitient; & commiſſorum peccatorum pœnas deprecentur; vindictam aliquam de corpore; quod veluti ſcelerum miniſter fuit, repetere oportere; quod quidem externarum etiam gentium exempla perſuadent. Nam ex Jonæ libro (1) conſtat, terribili illa futuri excidii denuntiatione perculſos Ninivitas, *prædicaſſe jejunium*, ita ut homines, & jumenta, & boves, *& pecora non guſtarent quicquam, nec paſcerentur & aquam non biberent*. De ſacco quoque & cilicino amictu teſtimonia, & antiquiſſima ſunt, & paſſim occurrunt in Hebræorum hiſtoria & Divinis libris. Quare etiam a moribus Hebræorum petere iſta poſſemus. Nolim tamen, quod ſæpius diximus de ritibus Chriſtianis ab Hebræorum ritibus derivatis, videri quibuſdam, non ſatis evertere opinionem quam refellimus, de falſa veterum Chriſtianorum origine a ritibus Ethnicorum; niſi etiam hoc probetur, Judæos ipſos, quod nonnulli ſenſerunt, ab Ethnicis non deſumpſiſſe ritus ſuos. Atqui iſtud nos ſatis conſtare credimus; & Spenceri argumenta omnia a viris doctis, præſertim vero a Natali Alexandro (2), refutata. Quare inanis futurus eſſet noſter omnis labor, ſi de hoc argumento diceremus. Omiſſis igitur iſtis concludimus, nullum eſſe ritum, cujus cauſa ſive origo, multo melius & commodius repeti aliunde poſſit, quam ab Ethnicorum ritibus.

§. III.

26. Tertiam nunc partem eamque potiſſimam aggredimur diſceptationis noſtræ; ſpectata Patrum antiquiſſimorum doctrina, & veteri primis ſæculis Eccleſiæ diſciplina, nulli Chriſtianæ ceremoniæ paſſim in Eccleſiis uſitatæ & approbatæ, originem iſtam quam multi volunt, ab Ethnicis ritibus, poſſe aſſignari. Et profecto ſi quis ſedulo oculos animumque advertat ad vetuſtiſſimos Chriſtianorum mores & inſtituta, illud continuo videbit; fieri nequaquam potuiſſe, ut in ſanctiſſimam Eccleſiam induceretur aliquid, quod non longiſſime a moribus & diſciplina Ethnicorum abeſſet. Inſidebat videlicet Majorum noſtrorum animis, tanta Gentilium rerum execratio, odium tantum; metus etiam, ne ullus unquam peſtis veluti illius afflatu, labem aliquam contraheret, ut ſicuti mortuum tangere, ocu-

(1) *Cap.* 3.

(2) *In IV. æt. Diſſert. III. prop.* 3.

oculis quoque uſurpare, ſacris perſonis erat olim interdictum; ita etiam nefas putabatur, aliquid vel leviter eorum attingere, qui Deo & Eccleſiæ mortuorum loco habebantur. Multa ſunt, quæ planum id facere cuivis etiam minus oculato poſſunt. Nam primò quidem, nemo paullò eruditior ignorat, veteres Chriſtianos Scriptores, objicientibus Paganis, nos nec templa habuiſſe, neque aras, neque imagines ullas, a thure etiam adolendo abſtinuiſſe; palam aſſenſos eſſe. Quod Origenes Celſo narranti id de Chriſtianis, Gentilibus aliis quoque, Clemens Alexandrinus, Athenagoras, Minutius Felix, Arnobius, Lactantius conceſſere. Loca eorum facile, ſi neceſſe eſſet, nec vulgo eſſent notiora, producere facile poſſemus. Quid ergo eſt? Nihilne ejuſmodi Chriſtianos habuiſſe dicimus? An vero habebant, cauſaſque negandi unde unde expiſcabantur? Sunt qui prius illud affirmare non verentur; & cum Tillemontio (1) pronunciare; ante annum circiter CCXXX. apud Chriſtianos fuiſſe, non conſtare. Quod de imaginibus, Deſiderius Heraldus, Petavius, Natalis Alexander, aliique aſſeverant. Si hoc exiſtimes; quæro cur non habuerint quæ ad Dei cultum nunc maxime facere cenſentur, & facta ſunt poſtea frequentiſſima? Nonne illa ſe ſtatim ratio quærenti prodet; noluiſſe id facere eos, ne cum Ethnicorum inſtitutis qui templa, aras, imagines maxime ſculptas, omnibus in locis habebant, viderentur ulla ex parte convenire; ut agnoſcerent omnes, ſe procul abeſſe a Paganorum moribus in veri Dei cultu, rebuſque religioſis; ut omne recens converſis, rerum in ſpeciem affinitate, periculum eriperent ad ſuperſtitiones redeundi? Egregia ſunt in hanc rem Petavii verba (2); *Cum plenis adhuc velis Gentilium ſuperſtitio ferretur; multa primis illis Eccleſiæ temporibus, vel non inutilia per ſeſe, vel etiam commoda, ſupprimi omittique, ſatius viſum eſt; dum periculum erat, ne offenſionis aliquid traheret externa quorumdam rituum ſpecies, cum iis quæ ab Ethnicis celebrantur, ſimilitudine ipſa congruens.* Ecquis igitur exiſtimet, ritus interea Ethnicos adoptaſſe, & in ſacro religioſoque cultu adhibuiſſe Eccleſiam?

27. Sed fac habuiſſe illos iſta omnia, quæſita tamen ratione aliqua pernegaſſe. Id quidem mihi magis arridet; quod de templis uberrime probavit Medus, & ex eo Binghamus (3); de aris ex ipſo Euchariſtiæ Sacrificio conſtare debet. De Imaginibus

(1) *T.2.mon.Eccl.p.504.565.*
(2) *Lib.XV.de Incar.c.13.n.3.*
(3) *Origin. l.VIII.c.1.*

bus vero ; cum Petavio ceteriſque Theologis (1) convenio, ex eorum per ſe genere eſſe, quæ ἀδιάφορα nominantur, hoc eſt ad ſalutem neutiquam neceſſaria, nec ad ſubſtantiam ipſam Religionis attinent, ſed in poteſtate ſunt Eccleſiæ, ut ea vel adhibeat, vel ableget, pro eo atque ſatius eſſe decreverit: itaque uſum & actualem venerationem non eſſe lege Dei præceptam, & ad diſciplinam dumtaxat pertinere, quæ mutari poteſt, & ſubinde juſtis de cauſis, pro rerum & temporum conditione mutata eſt in Eccleſia: dogma eſſe ſolum, imaginum uſum, Dei lege non eſſe vetitum, & utilem eſſe Chriſtianis; earumdem cultum & venerationem recte permitti & approbari poſſe, nec habere aliquid cum Idolatria commune; unde confringere aut dehoneſtare imagines, nefas eſt, ubi eſt uſus receptus, qui etiam abſque veneratione ſtare poteſt. Quamquam hæc ego fateor; ſentio tamen antiquiſſimis quoque temporibus, in plurimis Eccleſiis imaginum fuiſſe uſum, & licet rariorem, ſculptarum quoque imaginum: quem Edeſſena illa imago Chriſti atque hemorrhoiſſæ, quæ ab Euſebio (2) aliiſque refertur, probat. Iterum ergo quæro; cur ſe imagines habere nullas, templa quoque, atque aras, Gentilibus exprobrantibus noſtri conſentiebant? Novi Cardinalem Bona (3) id eos feciſſe exiſtimare, quod ſacræ illorum ædes non ea eſſent magnificentia conſtructæ, qua Paganorum, quibuſque putaverint, Divinam naturam concludi. Novi Petavium (4) velle, aras eos negaſſe, quod temporarias eas haberent, non perpetuas: Natalem Alexandrum (5) de imaginibus repugnaſſe Chriſtianos, cenſere; quod procul de imaginibus ſuis Chriſtiani abeſſent ab opinione Gentilium, qui exiſtimabant conſecratione & dedicatione, vel fieri ſubſtantiæ ipſarum commutationem (quæ erat rudiorum perſuaſio), vel divinitatis infuſionem in Idola, quamdam, alligationem, & ſubſtantialem præſentiam; in quo eruditiores conveniebant. Hæc quidem non ego improbo; imo video Patrum teſtimoniis comprobari. Eſt enim illud Minutii Felicis interrogantis (6) *Cum homo latius maneam, intra unam ædiculam vim tantæ majeſtatis includam?* Item de Idolo (7); *Ecce funditur, fabricatur, ſcalpitur: nondum Deus eſt. Ecce plumbatur, conſtruitur, erigitur; nec adhuc Deus eſt. Ecce ornatur, conſecratur, oratur; tunc poſtremo*

(1) *Lib.XV. de Incarn. c.13.*
(2) *Lib. VII. H. E. c.18.*
(3) *Lib.I.rer.liturg.c.19.n.2.*
(4) *L. all.*
(5) *Diſſ. VI. in ſæc.VIII.*
(6) *Pag.368.in Octav.ed.Pariſ.* 1605.
(7) *Pag.355.*

ſtremo Deus eſt: Tertulliani pariter (1) *Arabiæ aliquid incendo, ſed non eodem ritu, nec eodem habitu, nec eodem apparatu, quo agitur apud Idola*. Verùm hæc omnia nequaquam video eſſe hujuſmodi, ut contra affirmare vere non poſſent, ſe imagines habere, nec templis ariſque deſtitui; atque ipſos quoque thus Deo adolere. Cur ergo ad illas quaſi conquiſitas interpretationes confugiebant, ut negarent? Magis etiam urget, quod in nominibus ludere quodammodo videbantur. Negabant ſe templa habere, quod ſacras ædes ſuas templa non appellarent, ſed Eccleſias: quæ quidem ſatis conquiſita diſtinctio (quam apud Zenonem Veronenſem (2) habemus, de Chriſtiano & Gentili ſcribentem, quando in unum conveniat diverſæ religionis diem; *quo tibi* (ait Chriſtiano) *Eccleſia*; *illi* (Gentili) *adeunda ſint templa* (manſit adhuc ætate Hieronymi; qui Julianum narrat (3) Baſilicas ſeu Eccleſias Chriſtianorum evertiſſe, *aut in templa convertiſſe*. Quin etiam *templi* nomen in appellandis Chriſtianorum Eccleſiis, primùm occurrere apud S. Ambroſium (4) Gothofredus adnotavit (5), probantque Ballerinii (6). Nam vetuſtius quod proferri ſolet S. Hilarii teſtimonium (7) bene inſpicienti apparebit, de Salomonis templo eum ibi inſtituiſſe ſermonem. Quid hæc tam exquiſita cura, & in verbis labor ſignificat? nonne ipſos veteres Chriſtianos a ſacris rebus ſuis ſimilitudinem omnem Ethnicarum procul amovere voluiſſe? Et quiſquam credat, in ſanctioribus Religionis myſteriis tractandis, adſciſcendis eorum ritibus, ſimiles ac pene germanos apparere voluiſſe?

28. Eſt aliud, quod mihi quidem plurimum momenti in hanc cauſam afferre videtur; laboraſſe ſummopere veteres Eccleſiæ Magiſtros, ut docerent, quæcumque magna, quæcumque eximia, ſcituque digna, apud Ethnicorum ſapientes occurrant, omnia ex Judæorum, qui Chriſtianos præſignabant, deprompta eſſe libris. Sic enim S. Juſtinus loquitur (8), *Quæcumque apud omnes recte dicta ſunt, noſtra Chriſtianorum ſunt*. Idem alibi (9), quæ Plato, quæ Homerus, ideſt ſummi Ethnicorum Magiſtri, extulere; ea ex Moſe accepiſſe, fuſe contendit. Hoc ceteri idem Patres multis verbis, & ſententiarum prolatis ſententiis, pugnant:

(1) *De coron. mil. cap.* 10.
(2) *Lib. I. Tract. V. n.* 8.
(3) *Adv. Vigil.*
(4) *Epiſt.* 20. *n.* 2.
(5) *Ad titul. de Pagan. C. Th.*
(6) *Ad S. Zenon.*
(7) *In Pſ.* 126. *n.* 3.
(8) *Apol. II. n.* 13.
(9) *Orat. parenæt. num.* 25. 28. *Vid. Apol. I. n.* 59.

gnant: & Theophilus ad Autolycum (1), generatim Poetas Philoſophoſque Ethnicos omnes, Prophetarum quaſi expilatores fureſque traducit.

29. Atque hinc illa de Moyſis antiquitate ſupra Orpheum, Homerum, ceteroſque Paganorum ſapientes tam diligenter expoſita, accurateque ex temporum ſupputatione probata, & toties repetita oratio: quod Theophilus idem (2), Tatianus (3), aliique paſſim antiqui ſcriptores faciunt, atque ex veteribus ſua expromens Cæſarienſis Euſebius in opere, *Præparationis Evangelicæ*, ut ipſe vocat, huic rei integrum ferme librum (4) impendit; in eum ſcilicet finem, quem alibi (5) ipſe aperit; ut conſtaret, Platonicam Philoſophiam, quæ aliis aliarum ſectarum præſtare omnibus putabatur, nihil eſſe aliud, quam Moſis, & Sacrorum apud Hebræos oraculorum, puram putamque in Græcam linguam converſionem. Neque hoc illi ſolùm, ſed ut Græcorum, ideſt Ethnicorum Sapientum auctoritatem elevarent, nihilque illis quod precii alicujus eſſet, relinquerent, id (Euſebius præſertim) agunt, ut demonſtrent, præter dicendi elegantiam quamdam, ideſt verborum copiam, nihil domi natum habuiſſe; ſed barbaris, maxime Ægyptiis, qui cum Hebræis olim diverſati longo intervallo fuerant, eſſe ſuffuratos. Et palam quidem ipſos, & diſerte κλέπτας, ideſt fures vocat, furtique (6) reos agit. Quid ergo dicamus? Qui nihil habere Ethnicos bonæ frugis, qui nihil extuliſſe per ſe laudandum probandumque arbitrabantur, ſed hujuſmodi omnia a veri Dei cultoribus, Hebræorum gente, deſumpſiſſe ſentiebant: qui præterea (nam hoc etiam ſcriptis ſuis demonſtrarunt) in Heroibus ipſis ſuis, Diiſque effingendis ornandiſque, expreſſiſſe Hebræorum Ducum facta hiſtoriaſque dicebant; hos ritus, hos ceremonias, a Gentilibus quos omni ope deprimebant, & deſpectui habebant, exiſtimabimus voluiſſe mutuari?

30. Atqui (quod tertio loco animadvertendum nobis eſſe videtur) ita illa ipſorum averſabantur omnia, ut eorum libros attingere vererentur, negligerent eorum ſtudia ac diſciplinas, haſque profiteri, ſi didiciſſent, poſtquam ad Eccleſiam venerant, recuſarent. Sunt hæc uberrime virorum doctorum explicata libris, Auctoris præſertim illius, qui Chriſtianos PP. a Plato-

(1) *Lib.I.num.*14.
(2) *Lib.III. n.*25.
(3) *Adv. Græc. n.*37.
(4) *Lib.X.*
(5) *In proem. lib.XIII.*
(6) *Euſeb. in proem. lib.XI. & XV. D.E.*

Platoniſmi criminatione defendit (1). Idem ex Origenis epiſtola illa conſtat quam ad Gregorium Neocæſarienſem ſcripſit, ut Eccleſiæ bono, tantam hanc ab Ethnicorum ſtudiis alienationem temperaret, ubi exemplo utitur Hebræorum qui ab Ægyptiis eorum hoſtibus aurea argenteaque vaſa avertere juſſi ſunt, quæ Deo poſtea, in Tabernaculi conſtructione conſecrarent. Nec vero damnanda & reprehendenda erat hujuſmodi diſciplina primis illis natæ Eccleſiæ quaſi incunabulis, quando ſuperſtitionibus calebant omnia, & Idolorum cultoribus, praviſque ceremoniis circumfundebantur undique Chriſtiani: immo inſtitutum hocce inductum puto exemplo Divini illius præcepti Hebræis dati, quo cum gentibus quæcumque illis ſocietas interdicebatur. Imperatum etiam iiſdem legimus de gentibus (2) *Cave ne imiteris eas... & requiras ceremonias earum... non facias ſimiliter Deo tuo!*

31. Denique (ut inſtitutum ſermonem in quo longius provectus ſum, aliquando concludam), Veteres Patres, ſi quando in hanc rituum Chriſtianorum atque Ethnicorum ſimilitudinem incurrerunt, tantum abſuit, ut Ethnicorum etſi antiquiorum, Chriſtianos imitatores facerent, ut eò potius delapſi ſint, ad dicendum, Ethnicos, per quamdam quæ in dæmonibus ineſſet, futurorum Myſteriorum ex Prophetarum libris præſenſionem, accepiſſe a Chriſtianis. Atque ita S. Juſtinus de lavacro Chriſtianorum ſermone inſtituto (3); *Porro*, inquit, *hoc lavacrum Dæmones, cum per Prophetam prædicatum audiſſent, perfecerunt, ut qui templa eorum ingrediuntur, iiſque ſupplicaturi ſunt, & libamina ac nidores delaturi, ſe ipſos aquæ aſperſione luſtrarent*. Redeo igitur illò, ut dicam; ſpectata antiquorum Patrum primorum ſæculorum doctrina, & diſciplina Chriſtianorum, fieri omnino non potuiſſe, ut ceremoniam ullam ſacrumque ritum Chriſtiani, ſuperſtitione licet omni mundatum, de penu Ethnicorum depromerent, & in Eccleſiam transferrent.

(1) *Defenſe des SS. Peres accuſez de Platoniſme*.

(2) *Deuteron. XII.* 30. Vid. *Levit. XVIII. &c.*

(3) *Apol. I. num.* 62.

99960857

Digitized by Google

MC